

หลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน
ในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย

ชาญชัย ฤทธิ์ร่วม และคณะ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

เมษายน 2567

(งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย)

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี การได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้มีอำนาจทำการแทน สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการ ตัวแทนผู้ประกอบการ ในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย

คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้กล่าวถึง ในการมีส่วนร่วมสนับสนุนการศึกษาวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งผู้ที่ได้มีส่วนช่วยเหลือให้การสนับสนุน และให้กำลังใจด้วยดีที่มีจากกล่าวนามได้ทั้งหมดไว้เป็นอย่างสูง

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยครั้งนี้ จะมีคุณค่าและประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจสมัยใหม่ เสริมค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อไป

ชาญชัย ฤทธิร่วม และคณะ

เมษายน 2567

บทคัดย่อ

ชื่อการศึกษาวิจัย : หลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน
ในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย

ชื่อผู้ศึกษา : ชาญชัย ฤทธิร่วม และคณะ

คณะ : คณะสังคมศาสตร์

ปีการศึกษา : 2567

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการนำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน และ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้มีอำนาจทำการแทน สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการ ตัวแทนผู้ประกอบการ จำนวน 98 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักพุทธธรรมในการนำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน พบว่า หลักพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านมูทิตา กรุณา เมตตา และอุเบกขา ส่วนหลักธรรมาภิบาล 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม หลักการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม และหลักความโปร่งใส ในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน จำเป็นต้องมีความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการบริหารจัดการงานและบริหารคนในกิจการ มีหลักพุทธธรรมในการยึดเหนี่ยวจิตใจนำมาประยุกต์ใช้ในการปกครองด้วยความเป็นธรรม สร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้กับสมาชิก และการเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน พบว่าความสัมพันธ์ระหว่าง 0.67 ถึง 0.77 สัมพันธ์สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งตัวแปรพรหมวิหาร 4 (FSM) มีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้ประกอบการเพื่อชุมชน (SE) มากที่สุด โดยค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.77 รองลงมาคือ ธรรมาภิบาล 6 (GG) มีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้ประกอบการเพื่อชุมชน (SE) มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.67 ทำให้ผู้ประกอบการเห็นความสำคัญ

ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม โดยอาศัยหลักพุทธธรรม เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนเติบโตมีความเข้มแข็งและยั่งยืน

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; หลักธรรมาภิบาล; วิสาหกิจเพื่อชุมชน

Abstract

Research Title : Principles of Buddhism and Good Governance in Becoming a Community Enterprise Entrepreneur in Pong Noi Subdistrict, Doi Luang District, Chiang Rai

Authors : Chanchai Rittiruam and Team

Faculty : Faculty of Social Sciences

Academic Year : 2024

The purpose of this research is to 1) study and analyze Buddhist principles leading to community enterprise entrepreneurs and 2) to study the relationship between Buddhist principles and being a community enterprise in Pong Noi Subdistrict, Doi Luang District, Chiang Rai Province. This study is a mix-method research. The 98 samples include Authorized representatives, community enterprise members, directors of occupational class, entrepreneurs, and entrepreneur representatives. The research instruments used in the research include: structured interviews, in-depth interviews, and questionnaires with a reliability of 0.89. Statistics used in the research include percentages, means, standard deviations, multiple regression analysis, and data were analyzed using descriptive methods.

The results of the research found that;

1. Buddhist principles leading to community enterprise entrepreneurs were found to have the 4 Brahmavihara principles overall at a high level. ($\bar{x} = 4.22$) When considering each aspect, it was found that the aspect with the highest mean value was Mudita, Karuna, Metta, and Equanimity. Good governance principles 6 are overall at a high level. ($\bar{x} = 4.15$) When considering each area, it was found that the areas with the highest average values were the principle of value for money, the principle of participation, the principle of responsibility, the rule of law, the principle of morality, and the principle of transparency. To be a community enterprise entrepreneur, one must have leadership, manage work and people in the business, have Buddhist principles to adhere to and apply in governing with fairness, Build morale in working for members, and enhance work efficiency.

2. The relationship between Buddhist principles and being a community enterprise entrepreneur was found to be between 0.67 and 0.77, consistent with empirical data, with statistical significance at the 0.01 level. The variable of Brahnavihara 4 (FSM) has the highest relationship with community entrepreneurship (SE), with a correlation value of 0.77, followed by good governance 6 (GG) which has the highest relationship with entrepreneurship. for the community (SE) has a correlation value of 0.67. Entrepreneurs see the importance of participating in social activities based on Buddhist principles in order to build the community economy, including promoting the community to grow strong and sustainable.

Keywords: Principles of Buddhism; Good governance; Social Enterprise Entrepreneur

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	i
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	iii
กิตติกรรมประกาศ.....	v
สารบัญ.....	vi
สารบัญตาราง.....	viii
สารบัญภาพ	ix
 บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ประโยชน์ของการศึกษา	3
ขอบเขตของการศึกษา	4
กรอบแนวคิดของการศึกษา	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน	10
แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมและหลักการบริหารที่ดีสำหรับผู้ประกอบการ	13
แนวคิดเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4	15
แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล	19
ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลกับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจ เพื่อชุมชน	22
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	23
3 วิธีดำเนินการศึกษา.....	30
ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษา	30
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	31
การเก็บรวบรวมข้อมูล	32

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
3	การวิเคราะห์ข้อมูล	33
4	ผลการศึกษา	37
	ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการนำไปสู่ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน ในตำบล ปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย	37
	หลักพุทธธรรมและหลักธรรมาภิบาลของผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน	39
	ผลความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน	40
	องค์ความรู้ใหม่.....	41
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	43
	สรุปผลการวิจัย	43
	อภิปรายผล	46
	ข้อเสนอแนะ	48
	ข้อเสนอแนะการนำผลการศึกษาไปใช้	48
	ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งถัดไป	48
	บรรณานุกรม.....	49
	ประวัติผู้วิจัย.....	51

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน.....	39
2 หลักธรรมาภิบาล 6 ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน	40
3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้ประกอบการ วิสาหกิจชุมชน ในภาพรวม	41
4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยสำหรับตัวแปรที่พยากรณ์การเป็นผู้ประกอบการเพื่อชุมชน.	41

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดของการศึกษาหลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการ วิสาหกิจเพื่อชุมชน	5
2	องค์ความรู้หลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน	42

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่เท่าเทียมของประเทศไทยก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในหลายมิติ ทั้งในส่วนของความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ระหว่างคนจนและคนรวยในระดับสูง ซึ่งมีสาเหตุจากรูปแบบการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ไม่ทั่วถึง อีกทั้งยังพบความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ ความเหลื่อมล้ำในการดำเนินธุรกิจ จากการเจริญเติบโตและกระจุกตัวทางเศรษฐกิจในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) กิจกรรมรายใหญ่ของไทยที่เป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจกระจุกตัวอยู่ในบางพื้นที่ เช่น พื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล เป็นต้น จึงทำให้ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นหรือเศรษฐกิจฐานรากพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศได้ไม่เท่าที่ควร ด้วยปัญหาความเหลื่อมล้ำและปัญหาเชิงพื้นที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นอีกหนึ่งองค์กรที่เข้ามาแก้ปัญหาตั้งแต่ฐานราก เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้มีความพร้อมที่จะพัฒนาสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2565) และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การที่จะเป็นวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งได้จำเป็นต้องมีผู้นำหรือผู้บริหารที่ดีและเก่ง มีคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินธุรกิจอย่างมีเป้าหมาย และมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาชุมชน

การบริหารองค์กรหรือกิจการในสังคมยุคปัจจุบันที่อยู่ในยุคข้อมูลสารสนเทศ กระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีต่างๆ มีอิทธิพลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากหลายด้านในองค์กร ส่งผลให้ทุกองค์กรต้องปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อความคงอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (มาลินี สวยคำขาว, 2565) การเป็นผู้นำหรือผู้บริหารเป็นกันได้ไม่ยากนัก แต่การที่จะรักษาภาวะการเป็นผู้นำ ผู้บริหารให้เจริญรุ่งเรืองก่อคุณประโยชน์แก่กิจการ หรือสังคมส่วนรวมเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ดังนั้น ผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำ มีความสามารถในการจูงใจ ให้คนเกิดความต้องการร่วมงานด้วย และปฏิบัติตามคำสั่ง (พระมหาสหัส จิตสวโร, 2561) ในการบริหารงานของผู้บริหารนอกจากจะมีภาวะผู้นำ ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการแล้ว สิ่งที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จ ครองใจผู้ปฏิบัติงาน บริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพอีกอย่างหนึ่งคือ ควรมีหลักธรรมและธรรมาภิบาลเป็นหลักยึดเหนี่ยวและแนวทางในการบริหารจัดการต่างๆ เป็นเข็มทิศนำทางในการบริหารงาน ช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ

พรหมวิหาร 4 หรือ พรหมวิหารธรรม หนึ่งในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่เรียบง่าย สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้ อีกทั้งยังถือเป็นธรรมะที่ผู้นำควรยึดถือปฏิบัติสำหรับการบริหารองค์กร ซึ่งจะสามารถสร้างความสุขในสังคมการทำงานได้มากยิ่งขึ้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2564) พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้บริหารที่จะนำมาเป็นแนวทางในการครองคน โดยหลักสำคัญของการบริหารนอกเหนือจากการบริหารงานแล้วนั้น การบริหารคนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่าการบริหารงาน (นวรรตน์ ไวยมภู และรพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ, 2560) และธรรมาภิบาลเป็นแนวทางหรือหลักการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน (ศราวุฒิดาวกรงแก้ว และคณะ, 2564) ซึ่งประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2543) โดยการนำพรหมวิหาร 4 และธรรมาภิบาล 6 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์กรหรือกิจการ ถือว่าเป็นอีกหนึ่งแนวทางหนึ่งในการนำไปสู่ความสำเร็จ อีกทั้งยังสามารถสร้างกิจการของตนเป็นกิจการที่มีคุณค่ากับสังคมส่วนร่วม พัฒนาเศรษฐกิจภายในชุมชน สร้างฐานรากให้เศรษฐกิจของประเทศ

จากการศึกษาบริบทสภาพแวดล้อมตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย ประชาชนมีพื้นฐานการนำหลักพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำรงตนในวิถีชีวิต และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร มีศักยภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาหลายด้าน เช่น ด้านอาหาร ด้านการเกษตร เป็นต้น มีวิสาหกิจชุมชน จำนวน 19 แห่ง กลุ่มอาชีพ 10 กลุ่ม (องค์การบริหารส่วนตำบลปงน้อย, 2566 และ กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2566) ในส่วนของการดำเนินงานส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวกับการแปรรูปทางการเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนและสมาชิกในกลุ่ม จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์หลักธรรมและหลักธรรมาภิบาลในการนำไปสู่ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน ในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมและหลักธรรมาภิบาลในผู้ประกอบการอื่น และใช้เป็นแนวทางในการสร้างผู้ประกอบการเพื่อชุมชน บริหารกิจการด้วยความรู้คู่กับคุณธรรม กระจายผลประโยชน์ให้กับชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการนำไปสู่ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน ในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชนในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย

ประโยชน์ของการศึกษา

1. ด้านวิชาการ

รายงานสรุปผลการวิจัยทั้งหมด และนำเสนอสารสนเทศที่ค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้ไปเผยแพร่ในรูปแบบของคู่มือต้นแบบหลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน สามารถนำไปปรับใช้ได้เหมาะสม ถ่ายทอดสู่ชุมชน ภาครีต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา

2. ด้านสังคมและการพัฒนาท้องถิ่น

การนำหลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลมาใช้บริหารงานวิสาหกิจชุมชน มีประโยชน์ด้านสังคมและการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

2.1 ส่งเสริมสังคมที่มีความเป็นสมดุและเชิงเสริมสร้าง โดยการใช้หลักธรรมาภิบาลในการดำเนินธุรกิจอาจช่วยสร้างระบบการบริหารงานที่ยุติธรรมและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

2.2 ทำให้ผู้ประกอบการเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เข้าใจถึงความรับผิดชอบทางสังคมและความสำคัญของการสร้างคุณค่าสู่ชุมชน โดยอาศัยหลักพุทธธรรม เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนเติบโตมีความเข้มแข็งและยั่งยืน และได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น

2.3 สามารถช่วยในการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการที่สำคัญ เช่น การแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การเสริมสร้างทีมงานที่มีสมดุและสร้างสรรค์ การสร้างสัมพันธภาพในทีมงาน เป็นต้น

2.4 สามารถช่วยให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชนที่มีบทบาทที่สำคัญในการสร้างเศรษฐกิจภายในชุมชนที่ยั่งยืน กระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจที่เน้นทางท้องถิ่นและมีผลกระทบต่อชุมชนโดยตรง พัฒนาชุมชนท้องถิ่นรวมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน ช่วยเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งและสร้างประสิทธิภาพสูงในท้องถิ่น ส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนเติบโตกับธุรกิจ เพราะการเติบโตของชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากการมีวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็ง

ขอบเขตของการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

บริบท สภาพแวดล้อม การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ หลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน การศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุติตา และอุเบกขา) และหลักธรรมาภิบาล 6 (หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า) กับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน

ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยได้กำหนดเองและการยึดตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยหรือลักษณะของการวิจัยเป็นหลัก ในการสุ่มตัวอย่างครั้งนี้ เป็นการสุ่มจากตัวอย่างที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหา งานวิจัยเรื่องนี้โดยตรง และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในขอบเขตในพื้นที่ของงานวิจัย เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความสำคัญที่สามารถที่จะให้ข้อมูลเชิงลึกแก่ผู้วิจัยได้ (กัสม่า กาซ็อน, 2566)

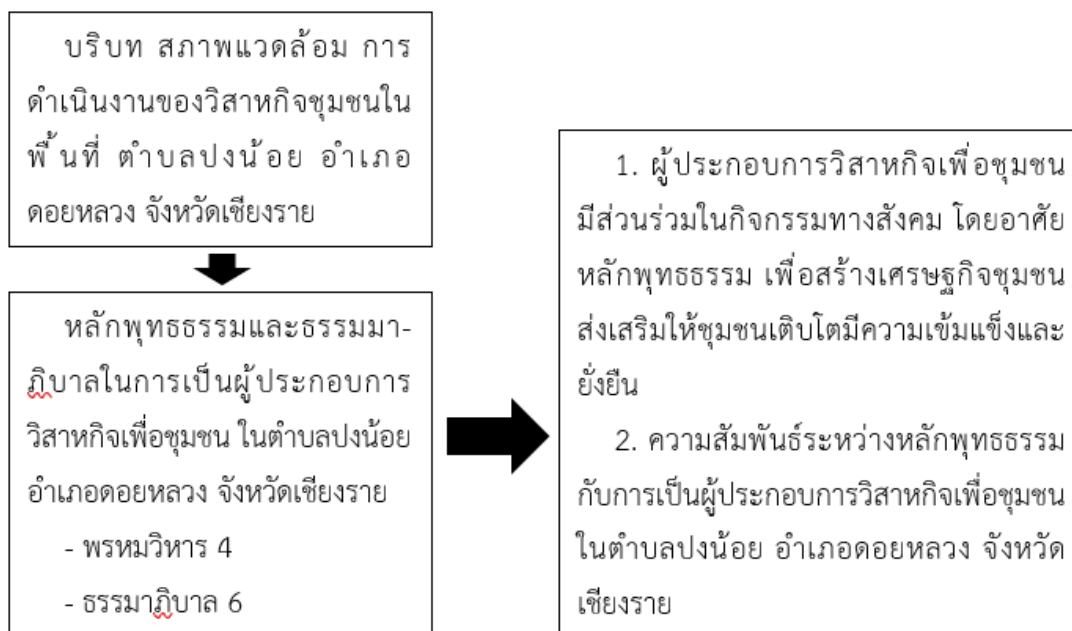
การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ จำนวน 15 รูป นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 คน ตัวแทนผู้มีอำนาจทำการแทนหรือตัวแทนของวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 คน รวมจำนวน 30 รูป/คน

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย ด้านกลุ่มอาชีพ และกลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 21 กลุ่ม (องค์การบริหารส่วนตำบลปงน้อย, 2566) ซึ่งประกอบด้วย ผู้มีอำนาจทำการแทน สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการ ตัวแทนผู้ประกอบการ รวม 130 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้มีอำนาจทำการแทน สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการ ตัวแทนผู้ประกอบการ โดยการคำนวณจากสูตรทาร์โร ยามาเน่ ซึ่งได้จำนวน 98 คน ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจึงเก็บข้อมูล 100 คน

ขอบเขตด้านสถานที่ศึกษา

พื้นที่ที่ใช้ดำเนินการวิจัย ตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย

กรอบแนวคิดของการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการศึกษาหลักพุทธธรรมและธรรมมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักการหรือคำสอนที่มีความสำคัญในศาสนาพุทธ เสริมสร้างคุณค่าและจิตใจที่ดีขึ้น มีลักษณะเป็นธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน และการดำเนินธุรกิจ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้หลักพุทธธรรมพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่จะช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐ ประกอบด้วย เมตตา ความรัก ความปรารถนาดีให้เป็นสุข กรุณา ความสงสารคิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข และอุเบกขา ความเป็นกลาง วางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยความรักหรือความชัง

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง แนวคิดในการปฏิบัติงานหรือการบริหารงาน ที่มุ่งเน้นให้เกิดความเป็นธรรม ความสุจริต ความโปร่งใส ความรับผิดชอบความคุ้มค่า สามารถตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้ประชาชนเขามามีส่วนร่วม และยังช่วยในการจัดระเบียบให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข อยู่ในความถูกต้องเป็นธรรม ในการวิจัยครั้งนี้ใช้หลักธรรมาภิบาล 6 ซึ่งเป็นหลักการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักสำนึกรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า

วิสาหกิจเพื่อชุมชน หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย

ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน หมายถึง ผู้ประกอบการที่มุ่งหวังการมีส่วนร่วมและแก้ไขปัญหาทางสังคม โดยไม่ได้หวังผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจเพียงอย่างเดียว แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาควบคู่กับชุมชน นอกจากนี้ ยังคำนึงถึงการมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมและชุมชน คำนึงกำไรสู่ชุมชน เพื่อสร้างเศรษฐกิจภายในชุมชน กระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมให้ชุมชนเติบโตไปกับธุรกิจ สามารถทำให้ธุรกิจมีความเข้มแข็งและยั่งยืน ในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง หลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน ในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมและหลักการบริหารที่ดีสำหรับผู้ประกอบการ
4. แนวคิดเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4
5. แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล
6. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลกับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

การส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชนเป็นภารกิจหลักอย่างหนึ่งของรัฐบาล ในอดีตที่ผ่านมารัฐบาลได้ออกกฎหมายส่งเสริมให้คนในชุมชนรวมตัวกันนำ ความรู้ภูมิปัญญาและทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาผลิตเป็นสินค้าและบริการเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน ตรงกับความต้องการของตลาด สามารถสร้างรายได้และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชนในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชน ส่งผลให้ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน กฎหมายดังกล่าวมีชื่อเรียกว่า “พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548” ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่รับผิดชอบและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการสอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงาน และร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเพื่อให้การส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนทุกประเภทกิจการ

“พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548” ได้ใช้มาเป็นเวลา 14 ปี ในขณะที่สภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อแรกออกกฎหมาย กรมส่งเสริมการเกษตรจึงได้ขอแก้ไขเพิ่มเติมให้กฎหมายมีความทันสมัย โดย “พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2562 และมีผลทางกฎหมาย เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2562 การแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนครั้งนี้ ต้องการให้วิสาหกิจชุมชนมีการประกอบกิจการอย่างเป็นระบบและมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น โดยส่งเสริมและ

สนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนที่มีความพร้อมประกอบกิจการในรูปแบบของนิติบุคคลเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะ
จะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด
หรือบริษัทจำกัด และให้กรมส่งเสริมการเกษตรอำนวยความสะดวกวิสาหกิจชุมชนในการจดทะเบียน
เป็นนิติบุคคล ซึ่งวิสาหกิจชุมชนควรพิจารณาถึงศักยภาพของกิจการก่อนตัดสินใจดำเนินธุรกิจใน
รูปแบบของนิติบุคคลต่อไป

วิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน (community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิต
สินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและ
รวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้าง
รายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ความหมายของวิสาหกิจ
ชุมชนโดยสรุป คือ การประกอบการเพื่อการจัดการ "ทุนของชุมชน" อย่างสร้างสรรค์เพื่อการ
พึ่งตนเอง "ทุนของชุมชน" ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา
ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่เป็น
น้องไว้ใจกัน)

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการที่เกิดจากการรวมตัวกันดำเนินการของคนในชุมชน โดยอาศัย
ทรัพยากร แรงงาน ภูมิปัญญา และทุนในท้องถิ่น มาผลิตเป็นสินค้าหรือบริการ เพื่อแก้ไขปัญหาของ
ชุมชนและสร้างรายได้ให้กับสมาชิกที่ร่วมกันประกอบกิจการ การประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนให้มี
ประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย วิสาหกิจชุมชนควรปฏิบัติตามกฎหมายที่
เกี่ยวข้อง แต่เนื่องจากมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการหลายฉบับและมีการแก้ไขเพิ่มเติม
ตลอดเวลา จึงมีความจำเป็นที่วิสาหกิจชุมชนจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายเหล่านั้นเพื่อให้
สามารถดำเนินการได้ครบถ้วนและถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด

ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน มีองค์ประกอบอย่างน้อย 7 ประการ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุนแรงงานในชุมชน
เป็นหลัก
3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
4. เป็นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล
5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ
6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ

7. มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หมายถึง คณะบุคคลที่รวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงาน ของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

รูปแบบของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เป็นกิจการที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลจำนวนไม่น้อยกว่า 7 คน สามารถดำเนินการในรูปแบบของนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้ จึงสามารถแบ่งรูปแบบการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. บุคคลธรรมดา วิสาหกิจชุมชนที่ไม่เป็นนิติบุคคลถือเป็นบุคคลธรรมดาตามกฎหมาย โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องแบ่งรูปแบบบุคคลธรรมดาที่ประกอบธุรกิจออกเป็น 2 รูปแบบคือ

1.1 คณะบุคคลที่มีใช้นิติบุคคล หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการที่มีเงินได้พึงประเมินร่วมกัน แต่ไม่มีวัตถุประสงค์จะแบ่งปันผลกำไรที่ได้จากกิจการที่ทำนั้น

1.2 ห้างหุ้นส่วนสามัญ หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแบ่งปันกำไรที่ได้จากกิจการที่ทำนั้น มีผู้เป็นหุ้นส่วนประเภทเดียว คือ หุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิด โดยหุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันในหนี้สินของห้างหุ้นส่วนทั้งหมด

2. นิติบุคคล วิสาหกิจชุมชนที่พัฒนาและมีการขยายกิจการอาจเลือกประกอบกิจการในรูปแบบนิติบุคคลซึ่งจดทะเบียนได้ตามกฎหมาย 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสหกรณ์ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนแล้วต้องดำเนินการดังนี้

1. ประเมินศักยภาพ

การประเมินศักยภาพ เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนว่ามีความสามารถในการประกอบกิจการอยู่ในระดับใด โดยให้ผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้ดำเนินการประเมิน เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำแก่วิสาหกิจชุมชนในการประเมินศักยภาพ เพื่อนำผลที่ได้จากการประเมินศักยภาพไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนากิจการของวิสาหกิจชุมชน การประเมินศักยภาพควรดำเนินการเป็นประจำอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อจะได้ทราบความก้าวหน้าในการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน

2. วิเคราะห์และจัดทำแผนพัฒนากิจการหรือแผนธุรกิจ

ผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนใช้ผลการประเมินศักยภาพ มาวิเคราะห์หาจุดเด่น จุดด้อย อุปสรรค และโอกาส ของวิสาหกิจชุมชน โดยพิจารณาจาก

1) ปัจจัยที่วิสาหกิจชุมชนมีอยู่ เช่น ทรัพยากรหรือวัตถุดิบ กำลังแรงงาน องค์ความรู้ หรือภูมิปัญญา และเงินทุน ที่วิสาหกิจชุมชนมีอยู่

2) ปัญหาที่วิสาหกิจชุมชนพบและต้องการแก้ไข เช่น คุณภาพสินค้าไม่ดี ต้นทุนการผลิตสูง วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตไม่เพียงพอ เป็นต้น

3) ปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อการดำเนินกิจการของวิสาหกิจชุมชน เช่น นโยบายของรัฐในการให้ความช่วยเหลือ ราคาสินค้าที่เป็นคู่แข่ง หรือราคาวัตถุดิบ เป็นต้น

โดยนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำแผนเพื่อแก้ไขปัญหาของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งต้องคำนึงถึงความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนเป็นหลัก กิจกรรมใดวิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินการเองได้ก็ให้ดำเนินการได้เลย หากกิจกรรมใดวิสาหกิจชุมชนไม่สามารถดำเนินการเองได้ อาจจัดทำเป็นโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

3. จัดทะเบียนพาณิชย์

วิสาหกิจชุมชนที่ต้องการพัฒนากิจการและเข้าสู่ระบบตามกฎหมายไทยเมื่อได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนแล้ว หากมีการผลิตสินค้าหรือจำหน่ายสินค้าที่มีมูลค่าตั้งแต่ 20 บาทขึ้นไป ต้องจดทะเบียนพาณิชย์ตามพระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ. 2499 และประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง ให้ผู้ประกอบการพาณิชย์กิจต้องจดทะเบียนพาณิชย์ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2553

4. การดำเนินงานด้านภาษีอากร

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการเพื่อการสร้างรายได้ จึงต้องเข้าสู่ระบบภาษีอากร สำหรับวิสาหกิจชุมชนที่ไม่เป็นนิติบุคคลหากมีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์จะได้รับการยกเว้นภาษีอากร แต่ยังมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนที่ไม่ได้จดทะเบียนนิติบุคคลมีหน้าที่ต้องดำเนินการทางภาษีอากร

แนวคิดเกี่ยวกับผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน

ในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีคิด สมมติฐาน มุมมอง คุณค่า และวิธีปฏิบัติที่ต้องการให้เกิดการแบ่งปันร่วมกันในสังคม ก่อเกิดแนวคิดในการประกอบการใหม่ ๆ ขึ้นมาที่เรียกว่า “การประกอบการทางสังคม” เพื่อแปลงโฉมสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิมในการสรรค์สร้างนวัตกรรมแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เช่น ลดความยากจน ลดความป่วยไข้ ขจัดความโงเขลาไม่รู้หนังสือ รักษาสิ่ง

แวดล้อม เคารพสิทธิมนุษยชน และหยุดการทุจริต โดยบุคคลที่ริเริ่มไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือนิติบุคคล หากแต่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการแก้ปัญหาทางสังคม แสวงหาโอกาสในการสร้างคุณค่าทางสังคม จากการร่วมกันทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ควบคู่กับการหาของทางการขับเคลื่อนจากการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ คอยหล่อเลี้ยงการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ เพื่อมาต่อยอดโครงการที่เป็นประโยชน์แก่สังคมให้เกิดความยั่งยืน ที่เรียกว่า “ผู้ประกอบการเพื่อสังคม” และเพื่อให้เกิดการสร้างผู้ประกอบการเพื่อสังคมให้เป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม บุคคลเหล่านั้นจึงควรมีสมรรถนะหลักที่อยู่ภายในตัวของผู้ประกอบการเพื่อสังคม ได้แก่ การมีแรงจูงใจเพื่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือมีวิสัยทัศน์การสร้างสิ่งที่ดีแก่สังคมเป็นหลัก ลักษณะนิสัยแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ คิดนอกกรอบ และบทบาททางสังคมมีความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสียเป็นสำคัญ พร้อมกับสมรรถนะที่อยู่ภายนอกของผู้ประกอบการเพื่อสังคม ได้แก่ ความรู้โดยเป็นความสามารถในการริเริ่มสร้างกิจการให้ประสบความสำเร็จทักษะที่ผู้ประกอบการเพื่อสังคมควรมีมากกว่าผู้ประกอบการธุรกิจทั่วไป คือ สมรรถนะการจัดการ คือ การวางแผน การตัดสินใจ การสื่อสาร ที่ เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสมรรถนะทางสังคม (Social Competence) คือ การทำงานร่วมกันและการสร้างเครือข่าย (ปาริฉัตร ศรีหะริญ และพรพิมล ขำเพชร, 2566) โดยสอดคล้องกับ กฤษณ์ทิพย์ แสนทวี (2566) ที่ว่า พัฒนาการของนวัตกรรมความเป็นผู้ประกอบการซึ่งหมายความว่ารวมถึงความรู้สึกริเริ่มคิดของตัวผู้ประกอบการเองที่มุ่งหวังจะนำพากิจการของตนเองให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน โดยมีผู้ประกอบการส่วนหนึ่งที่มุ่งเน้นนวัตกรรมในการประกอบการที่ให้ความสำคัญต่อการสร้างคุณค่าทางสังคมมากกว่าผลประโยชน์ทางธุรกิจของตนเอง จนกลายเป็นการดำเนินกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่ถูกพัฒนาขึ้นโดยมีเป้าหมายและพันธกิจเพื่อมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าหรือก่อประโยชน์ให้เกิดขึ้นในสังคมด้วยกิจกรรมทางธุรกิจในลักษณะต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นของสังคมนั้น ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและความตระหนักต่อปัญหาที่เกิดขึ้น จึงส่งผลให้การประกอบการเพื่อสังคม (Social Entrepreneurship) ได้มีพัฒนาการและเติบโตอย่างรวดเร็วภายใต้ประเด็นที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น นวัตกรรม เทคโนโลยี นโยบายสาธารณะ การพัฒนาชุมชน การเคลื่อนไหวทางสังคม และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์หลักของการประกอบการทางสังคมในด้านการลดความยากจนและการไม่รู้หนังสือ การปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีโดยรวมและคุณภาพชีวิตของชุมชน การสร้างความเท่าเทียมกันทางสังคม ตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อคนรุ่นหลังก็ตาม

ความหมายของผู้ประกอบการเพื่อชุมชน

จิรวัดน์ รักชาติ (2564) ผู้ประกอบการเพื่อสังคมหรือชุมชน เป็นผู้ประกอบการทางธุรกิจที่ไม่ได้มุ่งหวังผลกำไรสูงสุดแต่ที่มีวิสัยคิดเพื่อมุ่งแก้ปัญหาสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยผลลัพธ์ที่

เป็นรายได้หรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่ได้รับการประกอบการจะส่งผลต่อการแก้ปัญหาสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมในชุมชนหรือสังคมตามที่ผู้ประกอบการเพื่อสังคมตั้งเป้าหมายไว้ และรายได้หรือผลประโยชน์ส่วนหนึ่งจากการประกอบการจะถูกนำมาใช้ เพื่อให้การประกอบการนั้นให้ดำรงอยู่ต่อไป นอกจากนี้ผู้ประกอบการเพื่อสังคมที่ประสบความสำเร็จจะต้องเป็นผู้มีแนวคิดในการทำงานเพื่อสังคม ให้ความสำคัญกับปัญหาสังคม ไม่คำนึงถึงผลกำไรสูงสุดแต่มองการประกอบการทางธุรกิจเป็นเพียงเครื่องมือหรือองค์ประกอบอย่างหนึ่งเพื่อใช้ในการดำเนินการแก้ปัญหาสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ปาริฉัตร ศรีหะรัญ และพรพิมล ขำเพชร (2566) ผู้ประกอบการเพื่อสังคมหรือชุมชน หมายถึง บุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือนิติบุคคล มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการแก้ปัญหาทางสังคม แสวงหาโอกาสในการสร้างคุณค่าทางสังคม (Social Value) จากการร่วมกันทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ควบคู่กับการหาช่องทาง การขับเคลื่อนจากการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ (Economic Value) คอยหล่อเลี้ยงการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ เพื่อมาต่อยอดโครงการที่เป็นประโยชน์แก่สังคมให้เกิดความยั่งยืน

เรวัต ตันตยานนท์ (2560) ผู้ประกอบการเพื่อสังคมหรือชุมชน หมายถึง บุคคลที่มีความมุ่งมั่นและความตั้งใจที่จะลงทุนลงแรงของตนเองเพื่อทำกิจกรรมใดๆ ทั้งในรูปของธุรกิจที่แสวงหากำไร เพื่อนำกำไรที่เกิดขึ้นไปใช้เพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม และในรูปของธุรกิจหรือกิจการที่ไม่แสวงหากำไร ที่ดำเนินการโดยมีเป้าหมายหลักไปเพื่อทำให้สังคมดีขึ้น

สรุปได้ว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน หมายถึง ผู้ประกอบการที่มุ่งหวังการมีส่วนร่วม และแก้ไขปัญหาทางสังคม โดยไม่ได้หวังผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจเพียงอย่างเดียว แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาควบคู่กับชุมชน นอกจากนี้ ยังคำนึงถึงการมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมและชุมชน คำนึงถึงชุมชน เพื่อสร้างเศรษฐกิจภายในชุมชน กระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมให้ชุมชนเติบโตไปกับธุรกิจ สามารถทำให้ธุรกิจมีความเข้มแข็งและยั่งยืน

ความสำคัญของผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน

ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชนมีความสำคัญอย่างมากในการสร้างความเจริญ เศรษฐกิจ และความยั่งยืนในชุมชน ดังนี้

1. สร้างโอกาสในชุมชน: ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนช่วยสร้างโอกาสให้กับชุมชนโดยการสร้างงานที่มีความยั่งยืนและเสริมสร้างฐานรากฐานเศรษฐกิจในพื้นที่ที่ดำเนินกิจกรรมอยู่
2. สร้างรายได้ในชุมชน: ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมการสร้างรายได้ในชุมชนโดยการให้โอกาสกับประชากรในพื้นที่ให้สามารถทำงานและสร้างรายได้เพิ่มขึ้นได้
3. สนับสนุนความสัมพันธ์ในชุมชน: การก่อตั้งวิสาหกิจในชุมชนช่วยสร้างความสัมพันธ์และความเชื่อมั่นในชุมชนโดยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและองค์กรในชุมชน

4. การสร้างสรรค์นวัตกรรม: ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรมในชุมชนโดยสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้

5. สร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน: ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนมุ่งมั่นในการสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชนโดยให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและการสร้างความร่วมมือกับสังคมและภาคเอกชนในการพัฒนาชุมชนอย่างอยู่ในชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมและหลักการบริหารที่ดีสำหรับผู้ประกอบการ

การเป็นผู้นำ ผู้ปกครอง ผู้บริหาร หรือผู้ประกอบการ ตามแต่จะเรียกเป็นกันได้โดยไม่ยากนัก แต่การที่จะรักษาภาวะการเป็นผู้นำ ผู้บริหาร ให้เจริญรุ่งเรืองก่อคุณประโยชน์เกื้อกูล ให้แก่องค์กร สถาบัน หรือสังคมส่วนรวม ได้อย่างเด่นชัดนั้น เป็นเรื่องที่กระทำได้ยากยิ่ง เพราะความผาสุกความเจริญของคนที่อยู่รวมกันเป็นคณะ นับตั้งแต่ครอบครัวไปจนถึงประเทศชาตินั้น ขึ้นอยู่กับผู้นำหรือผู้บริหารเป็นสำคัญ ผู้บริหารคือใคร ผู้นำคือใคร มีหน้าที่อย่างไร คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารเป็นอย่างไร และวิธีบริหารงานที่ดีที่ทำให้ได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงาน ผู้บริหารควรมีคุณธรรมอะไรเป็นหลักยึดเหนี่ยว เป็นเข็มทิศนำทางในการบริหารงาน ผู้บริหารคือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่คุณบริหารต้องการ

หลักธรรมสำหรับผู้ประกอบการ

พระมหาสหัส ฐิตสาโร (2561) กล่าวว่า ในการบริหารงานหรือธุรกิจ นอกจากจะมีความรู้เรื่องของการบริหารจัดการแล้ว สิ่งส่งเสริมสนับสนุนให้การบริหารงานหรือธุรกิจมีประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์คือใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้บริหารคือ ผู้ที่ทำงานโดยใช้คนอื่น ดังนั้นธรรมะที่เหมาะสมสำหรับผู้บริหารคือ พรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่จะช่วยให้ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาสามารถปกครองดูแลลูกน้องให้มีความสุข และมีขวัญกำลังใจที่จะทำงานให้มีประสิทธิภาพได้มากที่สุด สอดคล้องกับ พระมหาขุนทอง อคฺควโร (2559) ที่ว่า การบูรณาการหลักธรรมของผู้บริหารที่จะทำให้การบริหารองค์การนั้นๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี ควรมีอยู่ด้วยกันให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ หลักธรรมในการดำรงตน เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้บริหาร หลักธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน เป็นคุณธรรมเพื่อความดีงามแห่งสังคม และช่วยส่งเสริมชีวิตที่ดีร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับเพื่อนร่วมงาน และหลักธรรมในการปฏิบัติงาน จะเป็นคุณธรรมที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน การปกครองโดยช่วยจัดและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน เช่น พรหมวิหาร 4 เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การที่ผู้ประกอบการจะบริหารงานให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องพัฒนาควบคู่ไปกับชุมชน โดยการพัฒนาชุมชนนั้นถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน เพราะชุมชนเป็นจุดชีวิต ประชาชนใน

ประเทศมีความเป็นอยู่อย่างไร ความเป็นอยู่ของประชาชนนั้นมีความเจริญก้าวหน้าเพียงใด เพราะชุมชนถือว่าเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ ดังนั้นหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการวางกรอบบริหารบ้านเมือง องค์การใดมีหลักธรรมในการบริหารด้วยหลักธรรมโดยผู้บริหารมีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งทางกายและทางใจ เช่น การยึดหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมของผู้ปกครองหรือผู้นำในการบริหารชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างมีความสุข โดยผู้นำจะต้องประกอบไปด้วย 1. เมตตา มีความต้องการให้ผู้อื่นหรือสมาชิกในชุมชนมีความสุข ปราศจากอันตรายต่างๆ 2. กรุณา ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างต่อเนื่อง 3. มุทิตา ความยินดี ให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้า 4. อุเบกขา การวางใจเป็นกลาง มีจิตใจที่เมตตาและกรุณาต่อบุคคลภายในชุมชนให้มีความสุขเจริญเติบโต สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยหลักธรรมพรหมวิหาร 4 (อภิชฐา หาญภักตนิยม, 2556)

หลักการบริหารที่ดีสำหรับผู้ประกอบการ

วิสาหกิจชุมชนเป็นการส่งเสริมการรวมรวมกลุ่มด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นวิธีการหนึ่งที่สำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชนหรือทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน พัฒนาวิสาหกิจของชุมชนเป็นการบริหารจัดการระบบเศรษฐกิจของชุมชนโดยชุมชน เพื่อชุมชน ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันได้ตลอดเวลา (สมยศ ปัญญา, พิงพร ศรีแก้ว และจิราภรณ์ คล้อยปาน, 2559) เพราะฉะนั้น วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม การที่วิสาหกิจชุมชนจะดำเนินงานได้อย่างมีระบบและเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาควบคู่ไปกับชุมชน ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่ดี การบริหารกิจการที่ดี เป็นการบริหารกิจการที่เป็นไปเพื่อ “การสร้างคุณค่าให้กิจการอย่างยั่งยืน” มีธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ ซึ่งรวมถึงการบริหารและการพัฒนาให้กิจการ (1) มีผลประโยชน์ที่ดี สามารถสร้างคุณค่าให้กิจการได้อย่างเหมาะสมในระยะยาว (2) ประกอบธุรกิจอย่างมีจริยธรรม และรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสีย (3) เป็นไปตามกฎหมาย เป็นประโยชน์หรือลดการสร้างผลกระทบด้านลบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม และ (4) สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมภายใต้ปัจจัยความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (ปริญ เตชะมวลไวยวิทย์, 2559) ดังนั้น การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน เพื่อชุมชน ผู้ประกอบการควรบริหารอย่างมีหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม หลักความคุ้มค่า อีกทั้ง พระอริการโสว ผลญาณ (2557) ยังมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนว่า ด้านหลักนิติธรรม การบริหารงานควรเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับต่างๆ ด้านคุณธรรม การบริหารงานต้องคำนึงถึงสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ด้านหลักความโปร่งใส ผู้บริหารและคณะกรรมการต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ติดตามและตรวจสอบกระบวนการทำงานทุกขั้นตอน ด้านหลักการมีส่วนร่วม

การบริหารการพัฒนาแบบควรเปิดโอกาสให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานให้ครบทุกขั้นตอน ด้านหลักความรับผิดชอบ การบริหารต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิสาhekิจชุมชนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของวิสาhekิจชุมชนในกลุ่มสมาชิก ส่วนด้านหลักความคุ้มค่า ควรใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า เพื่อเป็นประโยชน์ส่วนรวมต่อสมาชิกวิสาhekิจชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตที่ได้รับ

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับหลักธรรมและหลักการบริหารที่ดีสำหรับผู้ประกอบการ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาในด้านหลักธรรม คือ หลักพุทธธรรม พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุติตา และอุเบกขา ด้านหลักการบริหารที่ดี คือ หลักธรรมาภิบาล 6 ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า

แนวคิดเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวโกถียะ ชื่อหลิททวสนะ แคว้นโกถียะ ครั้นในเวลาเช้า ภิกษุหลายรูปครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาตยังหลิททวสนนิคม ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า “การเที่ยวไปบิณฑบาตในหลิททวสนนิคมยังเข้านัก ทางที่ดี เราทั้งหลายควรจะไปยังอารามของพวกอัญญเดียรัลย์ปริพาชก”

ครั้งนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นจึงเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรัลย์ปริพาชก ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว นั่ง ณ ที่สมควร พวกอัญญเดียรัลย์ปริพาชกได้กล่าวกับภิกษุเหล่านั้นดังนี้ว่า

“ผู้มีอายุทั้งหลาย พระสมณโคดมแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า ‘มาเถิดภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละนิวรรณ์ 5 ประการอันเป็นความเศร้าหมองแห่งจิตทอนกำลังปัญญาแล้ว มีเมตตาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ 1 ทิศที่ 2 ทิศที่ 3 ทิศที่ 4 ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่า ในที่ทุกสถานด้วยเมตตาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่ มีกรุณาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ 1 ทิศที่ 2 ทิศที่ 3 ทิศที่ 4 ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่า ในที่ทุกสถานด้วยกรุณาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่ มีมุติตาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ 1 ทิศที่ 2 ทิศที่ 3 ทิศที่ 4 ทิศ เบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยมุติตาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่ มีอุเบกขาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ 1 ทิศที่ 2 ทิศที่ 3 ทิศที่ 4 ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วย

อุเบกขาจิตอันไพศาล เป็นมัทคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่' (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ส.ม. (ไทย) 19/234/174)

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (2564) ได้ให้ความหมายของพรหมวิหาร 4 ว่าหมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติจึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

1. เมตตา ความรัก ปราบปรามอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ สัตว์ ทั่วหน้า

2. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยไพบูลย์ทุกใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

3. มุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามทีพิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขลุ่ย ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแกเหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน

ผู้ดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษย์ สัตว์ ทั้งหลายด้วยเมตตา กรุณา และยอรักษาธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์ แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะมิให้เสียธรรม

พรหมวิหารนี้บางทีแปลว่า ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม, ธรรมเครื่องอยู่อย่างพรหม, ธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม, หรือธรรมเครื่องอยู่ของทานผู้มีคุณยิ่งใหญ่

พรหมวิหาร 4 เรียกอีกอย่างว่า อัปมัญญา 4 เพราะแผ่สม่ำเสมอโดยทั่วไปในมนุษย์ สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ไม่จำกัดขอบเขต

พระปลัดมงคล วราสโย (2561) พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมประจำใจอันประเสริฐธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติเหมาะสำหรับผู้ใหญ่ นักปกครอง นักบริหาร มี 4 ประการ คือ

เมตตา คือ ความรักใคร่ ปราบปรามอยากให้ผู้อื่นมีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี

กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์

มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข

อุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลาง ตั้งตนเป็นกลาง

พระมหานพตล นวตลปญญ และพระมหามิตร ฐิตปญญ (2563) พรหมวิหารธรรมที่ พระพุทธทรงแสดงไว้ อันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

1. เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดีที่จะเห็นบุคคลอื่น สัตว์อื่น ประสบความสุขความ เจริญเมตตาความรู้สึกปรารถนาดีนี้ จะต้องเป็นความรู้สึกปรารถนาดีนี้ จะต้องเป็นความปรารถนาดีที่ มีความบริสุทธิ์เป็นพื้นฐานไม่มีความต้องการสนองตอบในรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งคือว่าตนจะได้รับ ผลจากการแสดงเมตตาหรือไม่ก็ตามแต่จะแผ่เมตตาไปในบุคคลและสัตว์ทั้งหลาย อาจแผ่ไปโดย เจาะจงหรือไม่เจาะจงก็ตามแต่ว่าความรู้สึกเมตตาจะต้องไม่มีความเยื่อใย อาลัยความปรารถนา การ เรียกร้องต้องการการตอบแทนในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เมตตาจิตที่เกิดขึ้นแล้ว จะทำหน้าที่ในการ ขจัดความรู้สึกพยาบาท โดยปกติแล้วจิตใจของบุคคล ก็จะถูกนิวรณ์ธรรมคือพยาบาท ครอบงำจิตใจ อยู่ อาจจะไม่พอใจเคียดแค้น ซึ่งซึ่ง พยาบาท บุคคลบางคนที่ทำให้ตนไม่พอใจหรือให้โกรธ แต่ เมื่อเมตตาจิตเกิดขึ้นแล้วทำหน้าที่ทำลายพยาบาทซึ่งมีอยู่ในจิตให้ออกไปเสียก่อนเมตตาจิตจึงจะดำรง อยู่

2. กรุณา คือ ปรารถนาที่จะช่วยเหลือบุคคลอื่น สัตว์อื่น ผู้กำลังประสบความทุกข์ กรุณา นั้นมีสัตว์ที่จะประสบความทุกข์เป็นอารมณ์ คือจะใช้กรุณาได้ในกรณีที่สัตว์เหล่านั้น กำลังประสบ ความทุกข์ ความเดือดร้อน แม้มีความสงสารต้องการจะช่วยเหลือบุคคลและสัตว์เหล่านั้นให้หลุดพ้น จากความทุกข์ จิตที่ประกอบด้วยกรุณา เหมือนจิตของมารดาบิดาที่มีต่อบุตร ในขณะที่บุตรประสบ โรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนหรือป่วยหนัก พ่อแม่ย่อมเกิดหวั่นใจอย่างแรง ปรารถนาที่จะให้บุตรพ้น อันตรายเหล่านั้นมีหมดทีเดียว ที่ไหนก็จะพาไป เสียเงินเสียทองเท่าไรก็ยินดีนี่เป็นลักษณะของของ กรุณา คือพร้อมที่จะช่วยเหลือถึงแม้ว่าจะมีอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นก็ตาม งานของกรุณานั้น เมื่อแสดงออกมาทางกายแล้วจะเห็นชัด อย่างเช่นที่พระพุทธเจ้ามีพระมหากรุณา ต้องการที่จะ ช่วยเหลือองค์อุลลิมานั้น มีคนทักทั้งด้วยประการต่างๆว่าทางนั้นไม่ดี มีโจรอาจประทุษร้ายถึงแก่ชีวิตได้ แต่พระกรุณาอันเต็มเปี่ยมอยู่ในพระทัยพระพุทธเจ้าไม่ได้หวั่นเกรงอันตรายเหล่านั้นเลยและเสด็จไป ทำงานอันเป็นเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

3. มุทิตา คือ ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นเขาได้ดีใครจะได้ดีก็ตามไม่สำคัญ แต่เรายินดีใน การได้ดีของบุคคลนั้น แต่ก็อีกนั่นแหละมุทิตานี้มีข้ออีกตัวหนึ่ง คือ ปหาสะ ซึ่งท่านแปลว่าความร่า เริงเป็นลักษณะคล้ายๆมุทิตาเหมือนกัน เช่นยินดีในการได้ดีของครูบาอาจารย์ โดยหวังว่าตนจะมีหน้า มีตากับเขาบ้าง หรือว่าพ่อแม่ได้รับการยกย่องในตำแหน่งสูงขึ้นมา ก็ยินดีไปด้วยแต่ในขณะเดียวกันก็ เอาตัวเข้าไปผูกพันด้วย ลักษณะมุทิตาเช่นนี้มีปหาสะด้วยคือเจือปนด้วยความร่าเริงและหวังว่าตนจะ ได้รับประโยชน์ด้วยมุทิตาจึงมีหน้าที่ขจัดความริษยาซึ่งทางศาสนาถือว่าเมื่อเกิดขึ้นมากๆ สามารถ ทำลายสัตว์โลกโดยการแผดเผา ให้พินาศไป

4. อุเบกขา แปลว่า ความวางเฉยใช้ในกรณีคนอื่นหรือสัตว์อื่น ประสบความทุกข์ความวิบัติเพราะการกระทำของตน อุเบกขามีหน้าที่ในการขจัดอคติออกไปจากจิต งานของอุเบกขาเป็นงานขจัดอคติแต่อุเบกขาก่อนที่จะทำหน้าที่ในลักษณะอย่างนี้ได้ มีข้าศึกที่ใกล้ชิดอยู่ 2 อย่าง คือ 1. วัฏฏะการตั้งเงื่อนไขไว้ก่อนว่าคนนั้นไม่ดี คนนี้ไม่ดี อุนนยะ กำหนดเงื่อนไขไว้ก่อนว่าคนนี้ดี เมื่อความรู้สึกลักษณะนี้เกิดขึ้นแล้ว จะเป็นอุเบกขาไปไม่ได้ คือจะเกิดจิตวางเฉยไม่ได้ถ้าหากว่าคนที่ถูกตนกำหนดเงื่อนไขว่าคนนั้นไม่ดี เกิดความวิบัติ จะเกิดความลึงโลดดีใจ ซึ่งอาศัยวัฏฏะแต่ถ้าหากว่าคนที่ตนกำหนดเงื่อนไขไว้ว่าดี ประสบความวิบัติ ตนจะเกิดโสกะ ความโสกเศร้าเสียใจ เกิดชิงชังต่อคนซึ่งทำให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความเดือดร้อน

สมเด็จพระญาณสังวร (มปป.) พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมสำหรับเป็นที่อาศัยอยู่ของจิตใจที่ดี มี 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. เมตตา ความรักที่จะให้เป็นสุข ตรงกันข้ามกับความเกลียดที่จะให้เป็นทุกข์ เมตตาเป็นเครื่องปลูกอภัยอาศัย เอื้ออาทร ทำให้มีความหนักแน่นในอารมณ์ ไม่ร้อนวู่วาม เป็นเหตุให้เกิดความรู้สึกเป็นมิตร ไม่เป็นศัตรู ไม่เบียดเบียนใคร แม้สัตว์เล็กเพียงไหนให้เดือดร้อนทรมาน ด้วยความเกลียดโกรธ หรือสนุกก็ตาม

2. กรุณา ความสงสารจะช่วยให้พ้นทุกข์ ตรงกันข้ามกับความเบียดเบียน เป็นเครื่องปลูกอภัยอาศัยแผ่เผื่อเจือจาน ช่วยผู้ที่ประสบทุกข์ยากต่าง ๆ กรุณานี้เป็นพระคุณสำคัญข้อหนึ่งของพระพุทธเจ้า เป็นพระคุณสำคัญข้อหนึ่งของพระมหากษัตริย์และเป็นคุณข้อสำคัญของท่านผู้มีคุณทั้งหลายมีมารดาบิดา เป็นต้น

3. มุทิตา ความพลอยยินดีในความได้ดีของผู้อื่น ตรงกันข้ามกับความริษยาในความดีของเขา "เป็นเครื่องปลูกอภัยอาศัย ส่งเสริมความดี ความสุข ความเจริญ ของกันและกัน

4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ในเวลาที่ควรวางใจ เช่น ในเวลาที่ผู้อื่นถึงความวิบัติ ก็วางใจเป็นกลาง "ไม่ดีใจว่าศัตรูถึงความวิบัติ ไม่เสียใจว่าคนที่รักถึงความวิบัติ" ควรพิจารณาในทางกรรมว่า ทุก ๆ คนมีกรรมเป็นของตน ต้องเป็นทายาทรับผลของกรรมที่ตนได้ทำไว้เอง ความเพ่งเล็งถึงกรรมเป็นสำคัญดังนี้ จินตนาการในกรรมได้ ย่อมเป็นเหตุถอนความเพ่งเล็งบุคคลเป็นสำคัญ นี่แหละเรียกว่าอุเบกขา เป็นเหตุปลูกอภัยอาศัย ให้เพ่งเล็งถึงความผิดถูกชั่วดีเป็นข้อสำคัญ ทำให้เป็นคนมีใจยุติธรรมในเรื่องทั่ว ๆ ไปด้วย

ธรรม 4 ข้อนี้ ควรอบรมให้มีในจิตใจด้วยวิธีคิดแผ่ใจ ประกอบด้วยเมตตาเป็นต้น ออกไปในบุคคลและในสัตว์ทั้งหลาย โดยเจาะจงและไม่เจาะจง คือทั่วไป เมื่อหัดคิดอยู่บ่อย ๆ จิตใจก็จะอยู่กับธรรมเหล่านี้บ่อยเข้าแทน ความเกลียดโกรธเป็นคนที่ตรงกันข้าม จนถึงเป็นอภัยอาศัยขึ้น ก็จะมีความสุขมาก

จากแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่จะช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐ ประกอบด้วย เมตตา ความรัก ความปรารถนาดีให้เป็นสุข กรุณา ความสงสารคิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข และอุเบกขา ความเป็นกลาง วางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยความรักหรือความชัง

แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล (Good governance) เป็นแนวคิดในการปฏิบัติงานหรือการบริหารงาน ที่มุ่งเน้นให้เกิดความเป็นธรรม ความสุจริต ความโปร่งใส ความรับผิดชอบความคุ้มค่า สามารถตรวจสอบได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนรวม และยังช่วยในการจัดระเบียบให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขต้องอยู่ในความถูกต้องเป็นธรรม (พัทธนันท์ ไตรวรรณวิชัย, 2561)

ณัฐวุฒิ ประทีปรัตดา และวิโรจน์ เกษภูลักษ์ (2559) ธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หมายถึง ขบวนการหรือขั้นตอนในการทำงานหรือกิจกรรมใด ๆ เริ่มจากงานในหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละคน งานที่ได้รับคำสั่งให้ทำหรืองานที่ร่วมกันทำจะต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล 6 หลัก คือ 1) นิติธรรม 2) คุณธรรม 3) ความโปร่งใส 4) การมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบต่อ 6) ความคุ้มค่า ซึ่งหลักธรรมาภิบาลนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการในภาครัฐกิจหรือภาคประชาชนได้ ทำให้มีจริยธรรม มีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ซึ่งจะส่งผลให้ภาพรวมของการพัฒนาประเทศชาติเป็นไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน

แสงชัย อภิชาติธนพัฒน์ (2559) กล่าวว่า ธรรมาภิบาล (good governance) นับเป็นกระแสที่ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ให้ความสนใจและนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานขององค์กรด้วยหลักธรรมาภิบาล ซึ่งประกอบด้วยหลักสำคัญ 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความ โปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักสำนึกรับผิดชอบต่อ และหลักความคุ้มค่าเป็นความสอดคล้องกับความรู้สึกละและความต้องการของสาธารณะชน และสาธารณะชนก็มีความคาดหวังให้ทุกภาคส่วนมีการปฏิบัติอย่างแท้จริง มิใช่เป็นเพียงแต่กระแสนิยมเท่านั้น ทั้งนี้ยังเป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุเพราะ ช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ อาทิ พนักงานต่างทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียร ทำให้ผลประกอบการขององค์กรธุรกิจนั้นขยายตัว นอกจากนี้แล้วยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้นๆ อันจะทำให้เกิดการพัฒนายอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ กิจกรรมที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและ ความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

ธรรมาภิบาล หมายถึง หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า

1. หลักนิติธรรม คือ การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่างๆ ให้ทันสมัย และเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก โดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกัน อย่างเสมอภาคและเป็นธรรม กล่าวโดยสรุป คือ สถาปนาการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่กระทำการตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล

2. หลักคุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

3. หลักความโปร่งใส คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยมูลค่าข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มี ความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างความ ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน

4. หลักการมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การไต่สวน สาธารณะการประชาพิจารณ์การแสดง ประชามติ หรืออื่นๆ และจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐหรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

5. หลักความรับผิดชอบ ผู้บริหาร ตลอดจนคณะข้าราชการ ทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ ต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกต่างๆ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่

6. หลักความคุ้มค่า ผู้บริหาร ต้องตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้น ในการบริหารจัดการจำเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปให้ผู้รับบริการหรือประชาชนโดยรวม

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 (2542) ได้ให้ความหมาย หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ไว้ว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึง ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่

ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้สึกสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความร่วมมือร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน

ในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ควรจัดหรือส่งเสริมให้สังคมไทยอยู่บนพื้นฐานของหลักสำคัญอย่างน้อย 6 ประการ ดังนี้

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในหารตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ

5. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบ ต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

จากแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล 6 ข้างต้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชน และสรุปได้ว่า ธรรมาภิบาล 6 หลักการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ ได้แก่

1) หลักนิติธรรม เช่น มีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ ภายในองค์กร 2) หลักคุณธรรม เช่น ยึดถือหลักพุทธธรรมและนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานภายในองค์กร 3) หลักความโปร่งใส เช่น มีกระบวนการจัดการองค์การอย่างมีระบบและโปร่งใส สามารถตรวจสอบและสามารถชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย 4) หลักการมีส่วนร่วม เช่น เปิดโอกาสให้สมาชิกหรือพนักงานได้เข้าร่วมในการรับรู้เรียนรู้ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน 5) หลักสำนึกรับผิดชอบ เช่น มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมและชุมชน คำนึงไปสู่ชุมชน และ 6) หลักความคุ้มค่า เช่น ใช้วัตถุดิบให้เกิดความสูญเสียให้น้อยที่สุด เน้นการผลิตที่มีประสิทธิภาพ เน้นกิจกรรมที่มีคุณค่าต่อสินค้า และให้ความสำคัญต่อคุณภาพของสินค้าเป็นหลัก

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลกับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน

การบริหารองค์กรหรือกิจการในสังคมยุคปัจจุบันที่อยู่ในยุคข้อมูลสารสนเทศ กระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีต่างๆ มีอิทธิพลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากหลายด้านในองค์กร ส่งผลให้ทุกองค์การต้องปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อความคงอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (มาลินี สวยคำขาว, 2565) การเป็นผู้นำหรือผู้บริหารเป็นกันได้ไม่ยากนัก แต่การที่จะรักษาภาวะการเป็นผู้นำ ผู้บริหารให้เจริญรุ่งเรืองก่อคุณประโยชน์แก่กิจการ หรือสังคมส่วนรวมเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ดังนั้น ผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำ มีความสามารถในการจูงใจ ให้คนเกิดความต้องการร่วมงานด้วย และปฏิบัติตามคำสั่ง (พระมหาสหัส ฐิตสาโร, 2561) ในการบริหารงานของผู้บริหารนอกจากจะมีภาวะผู้นำ ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการแล้ว สิ่งที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จ ครองใจผู้ปฏิบัติงาน บริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพอีกอย่างหนึ่งคือ ควรมีหลักธรรมและธรรมาภิบาลเป็นหลักยึดเหนี่ยวและแนวทางในการบริหารจัดการต่างๆ เป็นเข็มทิศนำทางในการบริหารงาน ช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ พรหมวิหาร 4 หรือ พรหมวิหารธรรม หนึ่งในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่เรียบง่าย สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้ อีกทั้งยังถือเป็นธรรมะที่ผู้นำควรยึดถือปฏิบัติสำหรับการบริหารองค์กร ซึ่งจะสามารถสร้างความสุขในสังคมการทำงานได้มากยิ่งขึ้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2564) พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุติตา และอุเบกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้บริหารที่จะนำมาเป็นแนวทางในการครองคน โดยหลักสำคัญของการบริหารนอกเหนือจากการบริหารงานแล้วนั้น การบริหารคนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่าการบริหารงาน (นวรรัตน์ ไวยมภู และรพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ, 2560) สอดคล้องกับ อดิชนา หาญภักตนิยม (2556)

ที่ว่า การยึดหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมของผู้ปกครองหรือผู้นำในการบริหารชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างมีความสุข โดยผู้นำจะต้องประกอบไปด้วย 1. เมตตา มีความต้องการให้ผู้อื่นหรือสมาชิกในชุมชนมีความสุขปราศจากอันตรายต่างๆ 2. กรุณา ปราบปรามให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างต่อเนื่อง 3. มุทิตา ความยินดี ให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้า 4. อุเบกขา การวางใจเป็นกลาง มีจิตใจที่เมตตาและกรุณาต่อบุคคลากรภายในชุมชนให้มีความเจริญเติบโต สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยหลักธรรมพรหมวิหาร 4 และในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนที่ดีควรมีหลักธรรมาภิบาล เป็นแนวทางหรือหลักการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน (ศราวุฒิ ดาวกรงแก้ว และคณะ, 2564) ซึ่งประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2543) สอดคล้องกับ พระอริการโสด ผลิตาโณ (2557) ที่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนว่า ด้านหลักนิติธรรม การบริหารงานควรเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับต่างๆ ด้านคุณธรรม การบริหารงานต้องคำนึงถึงสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ด้านหลักความโปร่งใส ผู้บริหารและคณะกรรมการต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ติดตามและตรวจสอบกระบวนการทำงานทุกขั้นตอน ด้านหลักการมีส่วนร่วม การบริหารการพัฒนาแบบควรเปิดโอกาสให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานให้ครบทุกขั้นตอน ด้านหลักความรับผิดชอบ การบริหารต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของวิสาหกิจชุมชนในกลุ่มสมาชิก ส่วนด้านหลักความคุ้มค่า ควรใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า เพื่อเป็นประโยชน์ส่วนรวมต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตที่ได้รับ ดังนั้น การนำพรหมวิหาร 4 และธรรมาภิบาล 6 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์กรหรือกิจการ ถือว่าเป็นอีกหนึ่งแนวทางหนึ่งในการนำไปสู่ความสำเร็จ อีกทั้งยังสามารถสร้างกิจการของตน เป็นกิจการที่มีคุณค่ากับสังคมส่วนร่วม พัฒนาเศรษฐกิจภายในชุมชน สร้างฐานรากให้เศรษฐกิจของประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เสกศักดิ์ ขลิบทอง, วิวัฒน์ หามนตรี และเดชา กัปโก (2562: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างทุนทางปัญญาเชิงพุทธ ของผู้ประกอบการกิจการเพื่อสังคมในจังหวัดสมุทรสาคร วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพการสร้างทุนทางปัญญาของผู้ประกอบการกิจการเพื่อสังคม 2) เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างทุนทางปัญญาเชิงพุทธของผู้ประกอบการกิจการเพื่อสังคม ในจังหวัดสมุทรสาคร และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างทุนทางปัญญาเชิงพุทธของผู้ประกอบการกิจการเพื่อสังคม ในจังหวัดสมุทรสาคร ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ

เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth interview) จำนวน 18 คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ ผลการศึกษาวิจัย พบว่า 1) แนวทางการพัฒนาทุนทางปัญญาเชิงพุทธของผู้ประกอบการกิจการเพื่อสังคมด้วยศีล พบว่า มีการยอมรับกฎระเบียบของบริษัท การปลูกจิตสำนึกให้กับพนักงานตระหนักในคุณค่าของตนเองและเพื่อนร่วมงาน สร้างทัศนคติที่ดีนำไปสู่การสร้างประโยชน์ต่อบริษัท และผู้บริหารมีการจัดทำโครงการฝึกอบรมพนักงานให้สามารถเป็นแบบอย่างของความประพฤติที่ดี ด้วยศีล 2) แนวทางการพัฒนาทุนทางปัญญาเชิงพุทธของผู้ประกอบการกิจการเพื่อสังคมด้วยสมาธิ พบว่า มีความมุ่งมั่นตั้งใจต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ เพื่อพัฒนาศักยภาพของพนักงาน ในบริษัทให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 3) แนวทางการพัฒนาทุนทางปัญญาเชิงพุทธของผู้ประกอบการกิจการเพื่อสังคมด้วยปัญญา พบว่า มีการจัดการความรู้ ต่อยอดความคิดสร้างนวัตกรรม การพัฒนาทุนทางปัญญาเชิงกลยุทธ์ที่ระบุ หรือจัดคนให้ทำงานตรงกับความรู้ ความเชี่ยวชาญของพนักงาน ที่มีความรับผิดชอบต่อการสังคม การมีส่วนร่วม การปฏิบัติตามหลักของกฎหมาย และการสร้างเครือข่ายจิตอาสาหรือทีมงานที่มีประสิทธิภาพ

จิรวัดน์ รักชาติ (2564: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคมของชาวไทยใหญ่ชุมชนบ้านหลวง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ทำความเข้าใจถึงวิธีการทำงานเพื่อสังคมและประสบการณ์การทำงานเพื่อสังคมของผู้ประกอบการเพื่อสังคม และ (2) ศึกษาเงื่อนไขของการกลายเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคมชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านหลวงผ่านแนวคิดการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลที่ชุมชนบ้านหลวง คือ บ้านหลวง หมู่ 8 และบ้านต่อแพ หมู่ 1 ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่างเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2563 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการเพื่อสังคมโฮมสเตย์ในชุมชนบ้านหลวง 5 ราย เพื่อศึกษาประสบการณ์การทำงานเพื่อสังคม และเงื่อนไขการผันตัวเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม และเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากตัวแทนครัวเรือนในชุมชนบ้านหลวงอายุระหว่าง 20-65 ปี จำนวน 100 ครัวเรือน (บ้านหลวง 35 ครัวเรือน และบ้านต่อแพ 65 ครัวเรือน) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เพื่อศึกษาปัญหาชุมชน ความพึงพอใจของชาวไทยใหญ่ต่อกิจการโฮมสเตย์ และการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชาวไทยใหญ่ที่มีต่อกิจการโฮมสเตย์ในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตและการส่งเสริมประสบการณ์ทำงานเพื่อสังคมในรูปแบบที่ต่างกันของผู้ประกอบการเพื่อสังคม กรณีศึกษาทั้ง 5 ราย เช่น การเป็นผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน แกนนำต่อสู้เรื่องสิทธิชุมชน กลายเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ประกอบการเพื่อสังคมตระหนักถึงปัญหาชุมชนที่หลากหลาย และพบว่าการกลายเป็นผู้ประกอบการกิจการโฮมสเตย์เพื่อสังคมของชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านหลวงเกิดจาก 5 เงื่อนไข ได้แก่ (1) การตระหนักถึงปัญหาชุมชน (2) ประสบการณ์ทำงานเพื่อสังคม (3) องค์กรความรู้

ด้านกิจการโฮมสเตย์ในชุมชนและการส่งเสริมจากภาครัฐ (4) การสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชาวไทใหญ่ในชุมชน และ (5) ความพร้อมของบ้านเรือนและครอบครัว

ปาริฉัตร ศรีหะรัญ และพรพิมล ขำเพชร (2566: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ผู้ประกอบการเพื่อสังคม: ความหมาย และสมรรถนะหลักที่พึงมีสู่การประกอบการทางสังคมที่ยั่งยืน ในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีคิด สมมติฐาน มุมมอง คุณค่า และวิถีปฏิบัติที่ต้องการให้เกิดการแบ่งปันร่วมกันในสังคม ก่อเกิดแนวคิดในการประกอบการใหม่ ๆ ขึ้นมาที่เรียกว่า “การประกอบการทางสังคม” เพื่อแปลงโฉมสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิมในการสรรค์สร้างนวัตกรรมแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เช่น ลดความยากจน ลดความป่วยไข้ จัดความโง่เขลาไม่รู้หนังสือ รักษาสิ่งแวดล้อม เคารพสิทธิมนุษยชน และหยุดการทุจริต โดยบุคคลที่ริเริ่มไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือนิติบุคคล หากแต่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการแก้ปัญหาทางสังคม แสวงหาโอกาสในการสร้างคุณค่าทางสังคม จากการร่วมกันทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ควบคู่กับการหาช่องทาง การขับเคลื่อนจากการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ คอยหล่อเลี้ยงการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ เพื่อมาต่อยอดโครงการที่เป็นประโยชน์แก่สังคมให้เกิดความยั่งยืน ที่เรียกว่า “ผู้ประกอบการเพื่อสังคม” และเพื่อให้เกิดการสร้างผู้ประกอบการเพื่อสังคมให้เป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม บุคคลเหล่านั้นจึงควรมีสมรรถนะหลักที่อยู่ภายในตัวของผู้ประกอบการเพื่อสังคม ได้แก่ การมีแรงจูงใจเพื่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือมีวิสัยทัศน์การสร้างสิ่งที่ดีแก่สังคมเป็นหลัก ลักษณะนิสัยแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ คิดนอกกรอบ และบทบาททางสังคมมีความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสียเป็นสำคัญ พร้อมกับสมรรถนะที่อยู่ภายนอกของผู้ประกอบการเพื่อสังคม ได้แก่ ความรู้โดยเป็นความสามารถในการริเริ่มสร้างกิจการให้ประสบความสำเร็จทักษะที่ผู้ประกอบการเพื่อสังคมควรมีมากกว่าผู้ประกอบการธุรกิจทั่วไป คือ สมรรถนะการจัดการ คือ การวางแผน การตัดสินใจ การสื่อสาร ที่ เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสมรรถนะทางสังคม (Social Competence) คือ การทำงานร่วมกันและการสร้างเครือข่าย

ณัฐวุฒิ ประทีปปลัดดา และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ (2559: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ระบบการดำเนินงานและการจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของกองทุนชุมชนซอยนายเจียก เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ นี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะของกองทุนชุมชนซอยนายเจียก 2) ระบบการดำเนินงานและ 3) หลักธรรมาภิบาลในการจัดการของกองทุนชุมชนซอยนายเจียก โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมกับประธานและคณะกรรมการกองทุนชุมชนซอยนายเจียก สมาชิกของกองทุนชุมชนซอยนายเจียก และพนักงานธนาคารออมสิน จากการศึกษาพบว่า ลักษณะของกองทุนชุมชนซอยนายเจียกเป็นกองทุนที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาล จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนให้กับคนในชุมชนที่จะนำมาใช้ในการประกอบอาชีพ รูปแบบของกองทุนจะเป็นการรวมตัวกันของคนในชุมชนจัดตั้งขึ้นเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยใช้เงินลงทุนจากรัฐบาลที่จัดสรรให้

การระดมทุนจากสมาชิกและการกู้ยืมจากธนาคาร มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการ ได้แก่ คอมพิวเตอร์และระบบโปรแกรมบัญชีธนาคาร ขั้นตอนการทำงานของกองทุนจะเริ่มตั้งแต่การรับสมัครสมาชิก การรับฝากเงินสัจจะ การให้สินเชื่อ และจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก ซึ่งทางกองทุนชุมชนซอยนายเจียกจะเปิดให้สมาชิกมาใช้บริการทุกวัน ที่ 1-5 ของทุกเดือน คุณภาพการให้บริการของกองทุนชุมชนซอยนายเจียกจะเน้นใน ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านรูปลักษณ์ทางกายภาพ ด้านการดูแลเอาใจใส่ การตอบสนอง และปัญหาของกองทุนชุมชนซอยนายเจียกคือ การไม่มีผู้สืบทอดตำแหน่งและหนี้ค้ำชำระจากสมาชิก กองทุนชุมชนซอยนายเจียกยังได้ใช้หลักธรรมาภิบาล เข้ามาช่วยในการบริหารจัดการ ได้แก่ หลักนิติธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความคุ้มค่า ทำให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างกองทุนชุมชน สมาชิกและคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

พระอธิการไสว ผลญาโณ (2557: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่จังหวัดอุทัยธานี 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนในอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี กลุ่มตัวอย่างจำนวน 235 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปและเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different: LSD.) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักนิติธรรม การบริหารงานควรเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับต่างๆ ด้านคุณธรรม การบริหารงานต้องคำนึงถึงสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ด้านหลักความโปร่งใส ผู้บริหารและคณะกรรมการต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ติดตามและตรวจสอบกระบวนการทำงานทุกขั้นตอน ด้านหลักการมีส่วนร่วม การบริหารการพัฒนาารูปแบบควรเปิดโอกาสให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานให้ครบทุกขั้นตอน ด้านหลักความรับผิดชอบ การบริหารต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของวิสาหกิจชุมชนในกลุ่มสมาชิก ส่วนด้านหลักความคุ้มค่า ควรใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า เพื่อเป็นประโยชน์ส่วนรวมต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตที่ได้รับ

พระสุชาติ วรปณฺญ และคณะ (2561: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 เพื่อการพัฒนาสังคมบ้านหันเทา ตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาแนวคิดการพัฒนาสังคม และพรหมวิหาร ๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- 2) ศึกษาแนวคิดการพัฒนาสังคมของชาวบ้านหันเทา ตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี
- ๓) การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารจัดการชุมชนบ้านหันเทา ตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

การวิจัยเชิงคุณภาพ (โดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยพรรณนาวิธี จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาสังคม ต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กัน 4 ทาง คือ กายภาพศีลธรรม จิตใจ และปัญญา โดยมีเป้าหมายการพัฒนาสังคม คือ เพื่อทำให้มนุษย์ได้รับประโยชน์และความสุขไปตามลำดับ จนกระทั่งบรรลุประโยชน์และความสุขสูงสุด คือนิพพาน ส่วนหลักการพัฒนาสังคมของชาวบ้านหันเทา คือ การทำให้มนุษย์รู้จักการพัฒนาตนเองให้อยู่ในสัมมาทิฐิ ด้วยการปฏิบัติตามหลักอริยสัจ 4 จากนั้นจึงนำหลักธรรมดังกล่าวไปเผยแผ่เพื่อสร้างประโยชน์สูงสุดแก่สังคม และมีหลักไตรสิกขา การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 เพื่อการพัฒนาสังคมของชาวบ้านหันเทา ได้โดยการให้การศึกษาที่ถูกต้องเพื่อสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นแก่บุคคลในสังคมประเด็นสำคัญ คือ การชี้ให้เห็นโทษของการขาดพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นเสมือนการนำเสนอปัญหา (ทุกข์) และสาเหตุของปัญหา (สมุทัย) จากนั้นจึงให้การศึกษาเกี่ยวกับประโยชน์ของพรหมวิหาร 4 ซึ่งเปรียบเหมือนจุดหมายที่จะบรรลุถึง (นิโรธ) เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะพ้นไปจากปัญหาและแสดงวิธีการปฏิบัติ (มรรค) คือ การทำให้คนในสังคมสามารถนำพรหมวิหาร 4 ไปเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและกำหนดให้พรหมวิหาร 4 เป็นหลักแม่บทของการพัฒนาสังคม

นวรรตน์ ไวยมญฺญ และรพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ (2560: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง วิธีครองคน: พรหมวิหาร 4 สำหรับผู้บริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีจุดมุ่งหมายเพื่อเชื่อมโยงแนวทางการครองคนของผู้บริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้วยการนำหลักธรรม พรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ โดยการเชื่อมโยงให้เห็นความสำคัญของการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหาร เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้บริหารและเพื่อประโยชน์ส่วนรวมขององค์กร ดังนั้นผู้บริหารการศึกษาซึ่งเปรียบเสมือนกับต้นเรือที่จะนำลูกเรือมุ่งสู่เป้าหมายของสถานศึกษานั้นควรมีหลักธรรมเพื่อใช้ในการครองคน ซึ่งหลักธรรมพรหมวิหาร 4 อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา นั้นเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องในการครองคนและเป็นหลักธรรมที่จดจำง่าย โดยผู้บริหารการศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ภายในสถานศึกษาของตนเองเพื่อให้เท่าทันกับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง

พระมหาสหัส ฐิตสาโร (2561) ศึกษาเรื่อง หลักธรรมสำหรับนักบริหาร คือหลักธรรมที่ใช้ส่งเสริมการปฏิบัติในการบริหารราชการทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฏิบัติการ ระดับกลาง หรือระดับสูง ให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูง โดยการปกครองและบริหารที่ดี การเป็นผู้นำ ผู้ปกครอง ผู้บริหาร หรือ

ผู้ประกอบการ ตามแต่จะเรียกเป็นกันได้โดยไม่ยากนัก แต่การที่จะรักษาภาวะการเป็นผู้นำ ผู้บริหารให้เจริญรุ่งเรืองก่อคุณประโยชน์เกื้อกูล ให้แก่องค์กร สถาบัน หรือสังคมส่วนรวม ได้อย่างเด่นชัดนั้น เป็นเรื่องที่กระทำได้ยากยิ่ง เพราะความผาสุกความเจริญของคนที่อยู่รวมกันเป็นคณะ นับตั้งแต่ครอบครัวไปจนถึงประเทศชาตินั้น ขึ้นอยู่กับผู้นำหรือผู้บริหารเป็นสำคัญ ผู้บริหารคือใคร ผู้นำคือใคร มีหน้าที่อย่างไร คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารเป็นอย่างไร และวิธีบริหารงานที่ดีที่ทำให้ได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงาน ผู้บริหารควรมีคุณธรรมอะไรเป็นหลักยึดเหนี่ยว เป็นเข็มทิศนำทางในการบริหารงาน ผู้บริหารคือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่ผู้บริหารต้องการ

ศราวุฒิ ดาวกรงแก้ว และคณะ (2564: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานสำนักงานเขตประเวศ และ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในการบริหารงานสำนักงานเขตประเวศ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.87 บุคลากรในสำนักงานเขตประเวศ จำนวน 113 คน ได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิจัย พบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานสำนักงานเขตประเวศ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามค่าเฉลี่ย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความโปร่งใส รองลงมา คือ ด้านหลักการตอบสนอง หลักนิติธรรม หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม หลักความเสมอภาค หลักมุ่งเน้นฉันทามติ หลักประสิทธิภาพ หลักประสิทธิผล และหลักการกระจายอำนาจตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรสำนักงานเขตประเวศ จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษาพบว่า ไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามอายุ ตำแหน่งงานและรายได้ต่อเดือนพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

พระปลัดพัฒน วัฒนโน (2563) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 คุณลักษณะของผู้บริหารจะต้องศึกษาถึงสิ่งต่างๆ ที่ครอบคลุม การปฏิบัติงานของผู้บริหาร ควรยึดหลักพุทธธรรมหรือคุณธรรมที่นำไปสู่การบริหารงาน โดยมีความ ยุติธรรม มีเหตุผล คงความเป็นกลางอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าในแนวปฏิบัติหน้าที่นั้นเกิดปัญหาความ ขัดแย้ง ผู้บริหารจะต้องมีความอดทน ช่มใจ รักษาอารมณ์ให้มั่นคงเท่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งทำความเข้าใจ เกี่ยวกับองค์การและการบริหารองค์การที่สำคัญ คือ บทบาท ภารกิจองค์การ ทักษะของผู้บริหารโดยที่ผู้บริหารจะประสบความสำเร็จในการทำงานนั้น “มนุษย์” ในหน่วยงานเป็นปัจจัยแรกที่ผู้บริหารต้องคำนึงถึงผู้บริหารต้องพยายามศึกษาธาตุแท้ของมนุษย์และหลักธรรมประจำตัวของผู้บริหาร (พรหมวิหาร 4) ในการบริหารงานสถานศึกษาควรมีเมตตาในความปรารถนาจะให้ผู้ร่วมงานรวมทั้งให้ผู้อื่นมีความสุขมีความกรุณาสงสาร ความเอ็นดูหรือปราศจากความโหดร้ายและเบียดเบียน

ผู้ได้บังคับบัญชาและมีความคิดที่จะหาทางให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ นอกจากนี้แล้วผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องมูทิตาปลาบปลื้มยินดีในความสำเร็จก้าวหน้าการปฏิบัติหน้าที่เมื่อผู้ได้บังคับบัญชาได้ดี หรือไม่อิจฉาตาร้อนใดๆ ทั้งนั้นและมีอุเบกขาที่ตั้งมั่นอยู่ในความยุติธรรมและให้ความเสมอภาค มีใจ เป็นกลางปราศจากความลำเอียงโดยสิ้นเชิง ดังนั้น ผู้บริหารต้องเข้าใจหลักของพุทธธรรมและนำไปใช้ให้สอดคล้องกับการบริหารงานการศึกษา นั่นคือก็คือ หลักพรหมวิหาร 4 ที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมสำหรับผู้บริหารนำไปปรับใช้กับการบริหารงานการศึกษาด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคคล ด้านงานงบประมาณ และด้านงานทั่วไป

บทที่ 3

วิธีการดำการศึกษา

การวิจัยเรื่อง หลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน ในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาและวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการนำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน และ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน คณะผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ทั้งการศึกษาเชิงคุณภาพและการศึกษาเชิงปริมาณ ที่มุ่งหลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีเนื้อหา ดังนี้

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย ด้านกลุ่มอาชีพ และกลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 21 กลุ่ม (องค์การบริหารส่วนตำบลปงน้อย, 2566) ซึ่งประกอบด้วย ผู้มีอำนาจทำการแทน สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการ ตัวแทนผู้ประกอบการ รวม 130 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้มีอำนาจทำการแทน สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการ ตัวแทนผู้ประกอบการ โดยการคำนวณจากสูตรทาร์โรว์ ยามาเน่ ซึ่งได้จำนวน 98 คน ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจึงเก็บข้อมูล 100 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ จำนวน 15 รูป นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 คน ตัวแทนผู้มีอำนาจทำการแทนหรือตัวแทนของวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 คน รวมจำนวน 30 รูป/คน ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยได้กำหนดเองและการยึดตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยหรือลักษณะของการวิจัยเป็นหลัก ในการสุ่มตัวอย่างครั้งนี้ เป็นการสุ่มจากตัวอย่างที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหางานวิจัยเรื่องนี้โดยตรง และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในขอบเขตในพื้นที่ของงานวิจัย เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความสำคัญที่สามารถที่จะให้ข้อมูลเชิงลึกแก่ผู้วิจัยได้ (กัสม่า กาซอห์น, 2566)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ประเด็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์สร้างจากการทบทวนวรรณกรรม และข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา ในการตรวจสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปขอให้ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความรู้เกี่ยวกับหัวข้อวิจัย ได้ตรวจสอบความสอดคล้อง (Item of Objective Congruence: IOC) ว่ามีความเหมาะสมกับเนื้อหาความชัดเจนของประเด็นสัมภาษณ์ การจัดเรียงลำดับความสำคัญสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ที่สามารถนำไปสัมภาษณ์ได้จริง เมื่อผู้เชี่ยวชาญทั้งสามท่านได้ตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำแล้ว นำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญเพื่อจัดเก็บข้อมูลวิจัยประกอบการวิเคราะห์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

2. เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามชนิดกึ่งมีโครงสร้าง ประเด็นข้อคำถามในแบบสอบถาม ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม และจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ระดับ 5 ชั้น โดยแบบออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมและธรรมมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการ วิสาหกิจเพื่อชุมชน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมและธรรมมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการ วิสาหกิจเพื่อชุมชน

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดขึ้น มีวิธีการสร้างแบบสอบถามดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดและการสร้างแบบสอบถาม

2. จัดทำแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดที่กำหนด โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและครอบคลุมตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเนื้อหาแบบสอบถาม

จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มาวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม (IOC) โดยให้เกณฑ์ในการตรวจพิจารณาข้อคำถาม ดังนี้

ให้คะแนน +1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน -1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

4. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ไปทดลองใช้ (Try-Out) กับบุคคลที่ไม่ใช่ตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาคุณภาพ โดยหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1990) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) มากกว่า 0.70 ถือว่าแบบสอบถามฉบับนี้มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งผลที่ได้รับคือ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับจากการนำไปทดลองใช้ (Try Out) มากกว่า 0.892

2.7 นำผลที่ได้รับจากการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์อีกครั้ง เพื่อปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ แล้วจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study)

การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากหนังสือและเอกสารงานวิชาการต่างๆ ทั้งที่เป็นหนังสือและสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนทางวิชาการ บทความทางวิชาการ ตลอดจนหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ในการนี้ผู้วิจัยจะเลือกเฉพาะในส่วนที่เชื่อมโยง หรือที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระ และกรอบแนวคิดในการวิจัย และเป็นข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับบทสัมภาษณ์

2. การสัมภาษณ์ (in-depth interview)

การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างลักษณะเป็นการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามเหมือนกันทุกคน เป็นการสัมภาษณ์แบบแนวคำถามปลายเปิด (Open-ended) สร้างขึ้นจากวัตถุประสงค์และแนวคิดที่การวิจัยต้องการศึกษา โดยคำถามสามารถยืดหยุ่นตามสถานการณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จากพระสงฆ์ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ตัวแทนผู้มีอำนาจทำการแทนหรือ

ตัวแทนของวิสาหกิจชุมชนจำนวน 30 คน/รูป มีการบันทึกพร้อมทั้งการสังเกต โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

2.1 ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ ๆ จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นคำถาม ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมเตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องมือในการบันทึกเสียง เตรียมสมุด จดบันทึก และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

2.2 ขั้นการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สนทนาร่วมสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ พร้อมแจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้โดยผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ ทั้งนี้หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียง

3. แบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามต่อไปนี้

3.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจ้งข้อมูลเป็นลักษณะการสร้างความสนใจ ให้เห็นความสำคัญและคุณค่าของการวิจัยครั้งนี้ และแจ้งให้ผู้ตอบทราบว่าคำตอบที่ได้ จะปกปิดเป็นความลับจะนำมาใช้ในทางวิชาการเท่านั้น

3.2 เก็บแบบสอบถามคืนพร้อมตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ที่สามารถใช้ในการศึกษาทั้งหมด และได้แบบสอบถามจำนวน 100 ราย ซึ่งจำนวนข้อมูลดังกล่าวพิจารณาแล้วว่าเพียงพอ

3.3 นำข้อมูลมาดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงและความตรงของแบบสอบถามและแจกแจงความถี่พร้อมก็นำไปวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจน

ก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้ นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

3. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพคือ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ดังต่อไปนี้

3.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบคือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มา ที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ 1. แหล่งเวลา ถ้าเวลาต่างกันข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่ 2. แหล่งสถานที่ ถ้าสถานที่ต่างกันข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่ 3. แหล่งบุคคล ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมอยู่อีกหรือไม่

3.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ การตรวจสอบว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยลงไปเก็บแต่ละครั้งจะแตกต่างกันอย่างไร ในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสนาม ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนตัวผู้วิจัยให้มีหลายคนขึ้น

3.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่าถ้าใช้แนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

3.4 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodology triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน

3.5 การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยต่าง ๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยงเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

3.6 นำเสนอหลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสม แล้วนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถาม สามารถวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ใช้วิธีการประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percent)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมและธรรมมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน ใช้วิธีการประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางควบคู่กับการบรรยายสรุปผลการวิจัย โดยกำหนดการให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม (กัสม่า กาซ็อน, 2566) ดังนี้

คะแนน 5	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
คะแนน 4	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมาก
คะแนน 3	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
คะแนน 2	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อย
คะแนน 1	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

จากนั้นวิเคราะห์ค่าคะแนนของแบบสอบถาม โดยใช้เกณฑ์แปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ใช้การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์หาค่าความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

3.1 การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ตามวิธีการของเพียร์สัน (Person's correlation coefficient) โดยแปลความหมายค่าสหสัมพันธ์ตามเกณฑ์ (Hinkle D.E., 1998) ดังนี้

ค่า r	ระดับของความสัมพันธ์
0.90 – 1.00	มีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก
0.70 – 0.90	มีความสัมพันธ์ในระดับสูง
0.50 – 0.70	มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง
0.30 – 0.50	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ
0.00 – 0.30	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำมาก

3.2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) โดยการหาค่าสมการถดถอย (regression equation) และหาค่าสัมประสิทธิ์ การถดถอยของแบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม พิจารณาจากค่าสถิติ P-Value ว่ามีนัยสำคัญทาง

สถิติหรือไม่ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม เมื่อระดับนัยสำคัญของตัวแปรอิสระมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ที่ 0.05

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องหลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน ในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ออกเป็น 4 หัวข้อ ประกอบด้วย (1) ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการนำไปสู่ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน (2) หลักพุทธธรรมและหลักธรรมาภิบาลของผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน (3) ผลความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน และ (4) องค์ความรู้ใหม่ รายละเอียดดังนี้

ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการนำไปสู่ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน ในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ สามารถสรุปได้ว่า การเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน จำเป็นต้องมีความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการบริหารจัดการงานและบริหารคน ในกิจการ มีหลักพุทธธรรมในการยึดเหนี่ยวจิตใจและนำมาประยุกต์ใช้ ปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาหรือสมาชิกด้วยความเป็นธรรม สร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้กับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกทำงานอย่างมีความสุข อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ในการบริหารกิจการ ผู้ประกอบการสามารถประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมมาช่วยในการบริหารงานและบริหารคน โดยมุ่งเน้น ดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับค่านิยมและหลักความเป็นธรรมทางทั้งศีลธรรมและสังคม หากการบริหารกิจการมีพื้นฐานทางธรรม มักทำให้ธุรกิจมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนและทำให้ธุรกิจมีผลกระทบที่ดีต่อสังคมโดยรวม สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนความรับผิดชอบต่อสังคมและการควบคุมองค์กรที่ดี เพื่อให้ได้รับผลกระทบที่ยั่งยืนและบำรุงรักษาความยั่งยืนของธุรกิจ ซึ่งหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการงานและบริหารคนในกิจการได้ ได้แก่

1. พรหมวิหาร 4 หรือ พรหมวิหารธรรม ประกอบด้วย (1) เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข มีความปรารถนาดีมอบให้ผู้อื่น ผู้ประกอบการควรเอาใจใส่ ดูแล สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือสมาชิกตามความเหมาะสม เมื่อสมาชิกไม่ขัดสนจะทำให้เกิดความสุขในการทำงาน ส่งผลให้ทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมหรือกิจกรรมที่สนับสนุนสังคม เพื่อสร้างประโยชน์และคืนกำไรสู่สังคม ชุมชน รวมทั้งสร้างความไว้วางใจและสร้างฐานลูกค้าภายในชุมชน (2) กรุณา ความปรารถนาที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ดูแลเอาใจใส่ในทุกปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจการ ช่วยกันแก้ไขปัญหาาร่วมกันกับสมาชิก โดยไม่ปล่อยให้สมาชิกประสบปัญหาเพียงลำพัง ไม่ซ้ำเติมเมื่อเกิดปัญหา

ขึ้น เมื่อสมาชิกมีปัญหาส่วนตัวควรให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสม อีกทั้งร่วมแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ตามความสามารถของตนเอง เพื่อช่วยสร้างสัมพันธ์ที่ดีและส่งเสริมการพัฒนา รวมกันทั้งองค์กรธุรกิจและชุมชน (3) มุทิตา ความปิติยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี มีความยินดียินดีงามกับสมาชิก เมื่อสมาชิกประสบความสำเร็จ ในหน้าที่ การงาน การเงิน หรือการดำเนินชีวิต รวมถึงมีความยินดีกับเพื่อนร่วมธุรกิจ ไม่อิจฉาในความสำเร็จของกิจการอื่น (4) อุเบกขา การรู้จักวางเฉย ทำใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยความรักความชัง มีความเมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือกับผู้ร่วมงานหรือสมาชิกเท่าๆ กัน ไม่เลือกปฏิบัติกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง บริหารงานหรือปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นธรรม ดังนั้นผู้ประกอบการควรเอาใจใส่ ดูแล สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือสมาชิกตามความเหมาะสม ดูแลเอาใจใส่ในทุกปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจการ ช่วยกันแก้ไขปัญหาร่วมกันกับสมาชิก มีความยินดียินดีงามกับสมาชิก เมื่อสมาชิกประสบความสำเร็จ ทำใจเป็นกลางไม่เอนเอียงด้วยความรักความชัง ไม่เลือกปฏิบัติกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง บริหารงานหรือปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นธรรม เมื่อผู้ประกอบการนำไปปฏิบัติแล้ว จะส่งผลให้ผู้ประกอบการได้รับความไว้วางใจจากสังคม เป็นแรงสนับสนุนในรูปแบบฐานลูกค้าของกลุ่ม อีกทั้งสามารถผลักดันให้ชุมชนเติบโตไปพร้อมกับวิสาหกิจชุมชน ลดการพึ่งพาจากภาครัฐ

2. ธรรมนูญ 6 หลักการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม มีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ ภายในองค์กร เพื่อใช้เป็นแนวทางให้สมาชิกรวมกันปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม กฎระเบียบข้อบังคับต้องมีความเป็นกลางและไม่ถืออำนาจเป็นใหญ่ 2) หลักคุณธรรม ยึดถือหลักพุทธธรรมและนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานภายในองค์กร เช่น พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 เป็นต้น มีคุณธรรมประจำใจ มีความซื่อสัตย์ เสียสละ สนับสนุนส่วนรวมและชุมชน 3) หลักความโปร่งใส มีกระบวนการจัดการองค์การอย่างมีระบบและโปร่งใส สามารถตรวจสอบและสามารถชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย 4) หลักการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบหรือข้อบังคับต่างๆ อีกทั้งเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน 5) หลักสำนึกรับผิดชอบ เมื่อเป็นวิสาหกิจซึ่งตั้งมาจากชุมชน ควรมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมและชุมชน คำนึงถึงชุมชน รับผิดชอบต่อความบกพร่องของตน ไม่โอนความผิดให้ผู้อื่นเป็นคนรับผิดชอบ และ 6) หลักความคุ้มค่า วิสาหกิจส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบหรือทรัพยากรต่างๆ ภายในชุมชน ดังนั้น ควรนึกถึงความคุ้มค่าในการนำวัตถุดิบหรือทรัพยากรมาใช้ เน้นประสิทธิภาพในการผลิตและคุณภาพของสินค้าเป็นหลัก ดังนั้นผู้ประกอบการควรมีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ ภายในองค์กร ยึดถือหลักพุทธธรรมและนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานภายใน มีกระบวนการจัดการองค์การอย่างมีระบบและโปร่งใส มีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมและชุมชน นึกถึงความคุ้มค่าในการนำวัตถุดิบหรือทรัพยากรมาใช้ เน้นประสิทธิภาพในการผลิตและคุณภาพของสินค้า

เป็นหลัก เมื่อผู้ประกอบการนำไปปฏิบัติแล้ว จะทำให้วิสาหกิจชุมชนมีแนวทางในการปฏิบัติ มีหลักธรรมในการยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ได้รับความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร ลดต้นทุนในการผลิตสินค้า ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

หลักพุทธธรรมและหลักธรรมาภิบาลของผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน

1. หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน

ตารางที่ 1 หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. เมตตา	4.19	0.493	มาก
2. กรุณา	4.25	0.490	มาก
3. มุจิตา	4.31	0.582	มาก
4. อุเบกขา	4.14	0.545	มาก
ภาพรวม	4.22	0.405	มาก

จากตารางที่ 1 หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านมุจิตา ($\bar{x} = 4.31$) รองลงมาได้แก่ กรุณา ($\bar{x} = 4.25$) เมตตา ($\bar{x} = 4.19$) และอุเบกขา ($\bar{x} = 4.14$) ตามลำดับ

2. หลักธรรมาภิบาล 6 ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน

ตารางที่ 2 หลักธรรมาภิบาล 6 ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. หลักนิติธรรม	4.10	0.537	มาก
2. หลักคุณธรรม	4.01	0.518	มาก
3. หลักความโปร่งใส	3.99	0.560	มาก
4. หลักการมีส่วนร่วม	4.25	0.547	มาก
5. หลักความรับผิดชอบ	4.16	0.522	มาก
6. หลักความคุ้มค่า	4.38	0.495	มาก
ภาพรวม	4.15	0.354	มาก

จากตารางที่ 2 หลักธรรมาภิบาล 6 ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ หลักความคุ้มค่า ($\bar{x} = 4.38$) รองลงมาได้แก่ หลักการมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 4.25$) หลักการมีส่วนรับผิดชอบ ($\bar{x} = 4.16$) หลักนิติธรรม ($\bar{x} = 4.10$) หลักคุณธรรม ($\bar{x} = 4.01$) และหลักความโปร่งใส ($\bar{x} = 3.99$) ตามลำดับ

ผลความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน

1. ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson Correlation

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สังเกตได้เป็นบวก (Correlation) โดยมีขนาดความสัมพันธ์ระหว่าง 0.674 ถึง 0.773 ที่ตัวแปรต่างๆ สัมพันธ์สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งตัวแปรพรหมวิหาร 4 (FSM) มีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้ประกอบการเพื่อชุมชน (SE) มากที่สุด โดยค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.776 รองลงมาคือ ธรรมาภิบาล 6 (GG) มีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้ประกอบการเพื่อชุมชน (SE) มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.674 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในภาพรวม

ตัวแปร	FSM	GG	SE
พรหมวิหาร 4 (FSM)	1	0.760**	0.773**
ธรรมาภิบาล 6 (GG)		1	0.674**
ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม (SE)			1

2. ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การเป็นผู้ประกอบการเพื่อชุมชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีจำนวน 2 ตัวแปร ประกอบด้วย ตัวแปรพรหมวิหาร 4 (FSM) มีค่าสัมประสิทธิ์ (b) เท่ากับ 0.617 และตัวแปรธรรมาภิบาล 6 (GG) มีค่าสัมประสิทธิ์ (b) เท่ากับ 0.205 เมื่อพิจารณาตัวแปรแต่ละตัวซึ่งมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ (SEb) เท่ากับ ± 0.364 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.784 มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) เท่ากับ 0.615 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยสำหรับตัวแปรที่พยากรณ์การเป็นผู้ประกอบการเพื่อชุมชน

ตัวแปร	b	β	SE _b	t	Sig
1. พรหมวิหาร 4 (FSM)	0.732	0.617	0.115	6.355	0.000**
2. ธรรมาภิบาล 6 (GG)	0.278	0.205	0.132	2.111	0.037*
SE _{est} = ± 0.364 R = 0.784 R^2 = 0.615 F = 77.351 Constant = 0.165					

องค์ความรู้ใหม่

หลักพุทธธรรมพรหมวิหาร 4 และหลักการบริหารที่ดีธรรมาภิบาล 6 สามารถช่วยให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชนที่มีบทบาทที่สำคัญในการสร้างเศรษฐกิจภายในชุมชนที่ยั่งยืน กระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจที่เน้นทางท้องถิ่นและมีผลกระทบต่อชุมชนโดยตรง พัฒนาชุมชนท้องถิ่นรวมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน ช่วยเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งและสร้างประสิทธิภาพสูงในท้องถิ่น ส่งผลให้เศรษฐกิจของ

ชุมชนเติบโตกับธุรกิจ เพราะการเติบโตของชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากการมีวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็ง ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้หลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องหลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน ในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย คณะผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะการนำผลการศึกษาไปใช้ และข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป มีรายละเอียดดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการนำไปสู่ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน ในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ สามารถสรุปได้ว่า การเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน จำเป็นต้องมีความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการบริหารจัดการงานและบริหารคนในกิจการ มีหลักพุทธธรรมในการยึดเหนี่ยวจิตใจและนำมาประยุกต์ใช้ ปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา หรือสมาชิกด้วยความเป็นธรรม สร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้กับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกทำงานอย่างมีความสุข อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ในการบริหารกิจการผู้ประกอบการสามารถประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมมาช่วยในการบริหารงานและบริหารคน โดยมุ่งเน้นดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับค่านิยมและหลักความเป็นธรรมทางทั้งศีลธรรมและสังคม หากการบริหารกิจการมีพื้นฐานทางธรรม มักทำให้อุบัติการณ์มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนและทำให้อุบัติการณ์มีผลกระทบที่ดีต่อสังคมโดยรวม สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนความรับผิดชอบต่อสังคมและการควบคุมองค์กรที่ดี เพื่อให้ได้รับผลกระทบที่ยั่งยืนและบำรุงรักษาความยั่งยืนของธุรกิจ ซึ่งหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการงานและบริหารคนในกิจการได้ ได้แก่

1.1 พรหมวิหาร 4 หรือ พรหมวิหารธรรม ประกอบด้วย (1) เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข มีความปรารถนาดีมอบให้ผู้อื่น ผู้ประกอบการควรเอาใจใส่ ดูแล สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือสมาชิกตามความเหมาะสม เมื่อสมาชิกไม่ขัดสนจะทำให้เกิดความสุขในการทำงาน ส่งผลให้ทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมหรือกิจกรรมที่สนับสนุนสังคม เพื่อสร้างประโยชน์และคืนกำไรสู่สังคม ชุมชน รวมทั้งสร้างความไว้วางใจและสร้างฐานลูกค้าภายในชุมชน (2) กรุณา ความปรารถนาที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ดูแลเอาใจใส่ในทุกปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจการ ช่วยกันแก้ไขปัญหาาร่วมกันกับสมาชิก โดยไม่ปล่อยให้สมาชิกประสบปัญหาเพียงลำพัง ไม่ซ้ำเติมเมื่อเกิดปัญหาขึ้น เมื่อสมาชิกมีปัญหาส่วนตัวควรให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสม อีกทั้งร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ตามความสามารถของตนเอง เพื่อช่วยสร้างสัมพันธ์ที่ดีและส่งเสริมการ

พัฒนารวมกันทั้งองค์กรธุรกิจและชุมชน (3) มุทิตา ความปีติยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี มีความยินดียินดีงามกับสมาชิก เมื่อสมาชิกประสบความสำเร็จ ในหน้าที่ การงาน การเงิน หรือการดำเนินชีวิต รวมถึงมีความยินดีกับเพื่อนร่วมธุรกิจ ไม่อิจฉาในความสำเร็จของกิจการอื่น (4) อุเบกขา การรู้จักวางเฉย ทำใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยความรักความชัง มีความเมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือกับผู้ร่วมงานหรือสมาชิกเท่าๆ กัน ไม่เลือกปฏิบัติกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง บริหารงานหรือปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นธรรม ดังนั้นผู้ประกอบการควรเอาใจใส่ ดูแล สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือสมาชิกตามความเหมาะสม ดูแลเอาใจใส่ในทุกปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจการ ช่วยกันแก้ไขปัญหาาร่วมกันกับสมาชิก มีความยินดียินดีงามกับสมาชิก เมื่อสมาชิกประสบความสำเร็จ ทำใจเป็นกลางไม่เอนเอียงด้วยความรักความชัง ไม่เลือกปฏิบัติกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง บริหารงานหรือปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นธรรม เมื่อผู้ประกอบการนำไปปฏิบัติแล้ว จะส่งผลให้ผู้ประกอบการได้รับความไว้วางใจจากสังคม เป็นแรงสนับสนุนในรูปแบบฐานลูกค้าของกลุ่ม อีกทั้งสามารถผลักดันให้ชุมชนเติบโตไปพร้อมกับวิสาหกิจชุมชน ลดการพึ่งพาจากภาครัฐ

1.2 ธรรมาภิบาล 6 หลักการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม มีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ ภายในองค์กร เพื่อใช้เป็นแนวทางให้สมาชิกร่วมกันปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม กฎระเบียบข้อบังคับต้องมีความเป็นกลางและไม่ถืออำนาจเป็นใหญ่ 2) หลักคุณธรรม ยึดถือหลักพุทธธรรมและนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานภายในองค์กร เช่น พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 เป็นต้น มีคุณธรรมประจำใจ มีความซื่อสัตย์ เสียสละ สนับสนุนส่วนรวมและชุมชน 3) หลักความโปร่งใส มีกระบวนการจัดการองค์กรอย่างมีระบบและโปร่งใส สามารถตรวจสอบและสามารถชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย 4) หลักการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบหรือข้อบังคับต่างๆ อีกทั้งเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน 5) หลักสำนึกรับผิดชอบ เมื่อเป็นวิสาหกิจซึ่งตั้งมาจากชุมชน ควรมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมและชุมชน คำนึงถึงผู้ถือหุ้น รับผิดในความบกพร่องของตน ไม่โอนความผิดให้ผู้อื่นเป็นคนรับผิดชอบ และ 6) หลักความคุ้มค่า วิสาหกิจส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบหรือทรัพยากรต่างๆ ภายในชุมชน ดังนั้น ควรนึกถึงความคุ้มค่าในการนำวัตถุดิบหรือทรัพยากรมาใช้ เน้นประสิทธิภาพในการผลิตและคุณภาพของสินค้าเป็นหลัก ดังนั้นผู้ประกอบการควรมีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ ภายในองค์กร ยึดถือหลักพุทธธรรมและนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานภายใน มีกระบวนการจัดการองค์กรอย่างมีระบบและโปร่งใส มีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมและชุมชน นึกถึงความคุ้มค่าในการนำวัตถุดิบหรือทรัพยากรมาใช้ เน้นประสิทธิภาพในการผลิตและคุณภาพของสินค้าเป็นหลัก เมื่อผู้ประกอบการนำไปปฏิบัติแล้ว จะทำให้วิสาหกิจชุมชนมีแนวทางในการปฏิบัติ มีหลักธรรมในการยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ได้รับความ

ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร ลดต้นทุนในการผลิตสินค้า ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

2. หลักพุทธธรรมและหลักธรรมาภิบาลของผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน

2.1 หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน

หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านมูทิตา ($\bar{x} = 4.31$) รองลงมาได้แก่ กรุณา ($\bar{x} = 4.25$) เมตตา ($\bar{x} = 4.19$) และอุเบกขา ($\bar{x} = 4.14$) ตามลำดับ

2.2 หลักธรรมาภิบาล 6 ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน

หลักธรรมาภิบาล 6 ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ หลักความคุ้มค่า ($\bar{x} = 4.38$) รองลงมาได้แก่ หลักการมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 4.25$) หลักการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ($\bar{x} = 4.16$) หลักนิติธรรม ($\bar{x} = 4.10$) หลักคุณธรรม ($\bar{x} = 4.01$) และหลักความโปร่งใส ($\bar{x} = 3.99$) ตามลำดับ

3. ผลความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน

3.1 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson Correlation

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สังเกตได้เป็นบวก (Correlation) โดยมีขนาดความสัมพันธ์ระหว่าง 0.674 ถึง 0.773 ที่ตัวแปรต่างๆ สัมพันธ์สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งตัวแปรพรหมวิหาร 4 (FSM) มีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้ประกอบการเพื่อชุมชน (SE) มากที่สุด โดยค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.776 รองลงมาคือ ธรรมาภิบาล 6 (GG) มีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้ประกอบการเพื่อชุมชน (SE) มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.674

3.2 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การเป็นผู้ประกอบการเพื่อชุมชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีจำนวน 2 ตัวแปร ประกอบด้วย ตัวแปรพรหมวิหาร 4 (FSM) มีค่าสัมประสิทธิ์ (b) เท่ากับ 0.617 และตัวแปรธรรมาภิบาล 6 (GG) มีค่าสัมประสิทธิ์ (b) เท่ากับ 0.205 เมื่อพิจารณาตัวแปรแต่ละตัวซึ่งมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ (SEb) เท่ากับ ± 0.364 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.784 มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) เท่ากับ 0.615 ตามลำดับ

4. องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

หลักพุทธธรรมพรหมวิหาร 4 และหลักการบริหารที่ดีธรรมาภิบาล 6 สามารถช่วยให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชนที่มีบทบาทที่สำคัญในการสร้างเศรษฐกิจภายในชุมชนที่ยั่งยืน กระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจที่เน้นทางท้องถิ่นและมีผลกระทบต่อชุมชนโดยตรง พัฒนาชุมชนท้องถิ่นรวมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน ช่วยเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งและสร้างประสิทธิภาพสูงในท้องถิ่น ส่งผลให้เศรษฐกิจของ

ชุมชนเติบโตกับธุรกิจ เพราะการเติบโตของชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากการมีวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็ง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องหลักพุทธธรรมและธรรมาภิบาลในการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชนในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลศึกษาและวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการนำไปสู่ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน ในตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย พบว่า มี 2 ปัจจัย คือ พรหมวิหาร 4 ทำให้มีความเมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข เช่น เอาใจใส่ ดูแล สนับสนุนให้ความช่วยเหลือพนักงานตามความเหมาะสม อีกทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมหรือกิจกรรมที่สนับสนุนสังคม มีความกรุณา ความปรารถนาที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เช่น ดูแลเอาใจใส่ในทุกปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจการ ช่วยกันแก้ไขปัญหาาร่วมกันกับพนักงาน อีกทั้งร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ตามความสามารถของตนเอง มีความมูทิตา ความปิติยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี มีความยินดียินยอมกับพนักงาน เช่น เมื่อพนักงานประสบความสำเร็จ ไม่อิจฉาในความสำเร็จของกิจการอื่น มีอุเบกขา การรู้จักวางเฉย ทำใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยความรักความชัง ไม่เลือกปฏิบัติกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง บริหารงานหรือปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นธรรม สอดคล้องกับ อานรรักษ์ สาแก้ว และ พระครูวรธรรมวิฑูรย์ (2564) ที่พบว่า การนำแนวคิดเรื่องหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาช่วยพัฒนาวิถีทางธุรกิจตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กรธุรกิจคุณธรรม ที่เน้นการประกอบสัมมาอาชีพ แบบไม่ประมาท ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซื่อสัตย์ สุจริต และเป็นประโยชน์ด้วยหลักธรรมสำคัญคือ อริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 โภควิภาค 4 ทิฐูธัมมิกัตถประโยชน์ และธรรมาภิบาล 6 หลักการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม เช่น มีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ ภายในองค์กร 2) หลักคุณธรรม เช่น ยึดถือหลักพุทธธรรม และนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานภายในองค์กร 3) หลักความโปร่งใส เช่น มีกระบวนการจัดการองค์กรอย่างมีระบบและโปร่งใส สามารถตรวจสอบและสามารถชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย 4) หลักการมีส่วนร่วม เช่น เปิดโอกาสให้สมาชิกหรือพนักงานได้เข้าร่วมในการรับรู้เรียนรู้ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน 5) หลักสำนึกรับผิดชอบ เช่น มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมและชุมชน คำนึงว่าใคร่ชุมชน และ 6) หลักความคุ้มค่า เช่น ใช้วัตถุดิบให้เกิดความสูญเสียให้น้อยที่สุด เน้นการผลิตที่มีประสิทธิภาพ เน้นกิจกรรมที่มีคุณค่าต่อสินค้า และให้ความสำคัญต่อคุณภาพของสินค้าเป็นหลัก สอดคล้องกับ วราธิษ ดันติวงศ์ พันธุ์ศักดิ์ พลสารมัย และศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ (2558) ที่พบว่า แนวทางในการพัฒนาให้มีคุณลักษณะธรรมาภิบาลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ควรเน้นแนวปฏิบัติที่ดีต่อ (1) พนักงาน (2) ผู้บริโภคหรือลูกค้าและคู่ค้า และ (3) สังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ล้วนสัมพันธ์กับหลักธรรมาภิบาล 6 ประการคือ (1) หลักความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ (2) หลักคุณธรรม (3) หลักการมีส่วนร่วม (4) หลักนิติธรรม (5) หลักความคุ้มค่าและ (6) หลักความโปร่งใส

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อชุมชน มี 2 ปัจจัย คือ พรหมวิหาร 4 และธรรมาภิบาล 6 ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การเป็นผู้ประกอบการเพื่อชุมชน มีจำนวน 2 ตัวแปร ประกอบด้วย ตัวแปรพรหมวิหาร 4 (FSM) มีค่าสัมประสิทธิ์ (b) เท่ากับ 0.732 และตัวแปรธรรมาภิบาล 6 (GG) มีค่าสัมประสิทธิ์ (b) เท่ากับ 0.278 มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R²) เท่ากับ 0.615 หรือร้อยละ 61.50 ทั้งนี้ สืบเนื่องจาก หลักพุทธธรรมพรหมวิหาร 4 ทำให้ผู้ประกอบการเห็นความสำคัญกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมหรือกิจกรรมที่สนับสนุนสังคม เพื่อสร้างประโยชน์และค้ำจุนไปสู่สังคม ชุมชน เข้าไปร่วมเยียวยาหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ตามความสามารถของตนเอง เช่น นำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเข้าไปช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น ซึ่งสามารถทำให้ได้รับความไว้วางใจจากสังคม อีกทั้งเป็นแรงสนับสนุนในรูปแบบฐานลูกค้าของกลุ่ม อีกทั้งยังทำให้ผู้ประกอบการลดความอิจฉาในความสำเร็จของกิจการอื่น มีความยินดีกับเพื่อนร่วมธุรกิจ บริหารงานหรือปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นธรรม สุจริต รับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม สอดคล้องกับ พระสุชาติ วรปญโญ และคณะ (2561) องค์กรธรรมในพรหมวิหาร 4 เช่น เมตตา จะทำให้การผลิตการแจก จำหน่าย และการบริโภค เป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขของสังคมในสถานการณ์ปกติ และเมื่อสังคมอยู่ในความเดือดร้อนมีปัญหาเกิดขึ้น กรุณา ก็จะทำให้กิจกรรมสำคัญ 3 ประการ คือการผลิต การแจก จำหน่าย และการบริโภค เป็นไปเพื่อการขจัดความเดือดร้อนของสังคมเป็นต้น นอกจากนี้ องค์กรธรรมในพรหมวิหาร 4 ยังทำให้กิจกรรมสำคัญทางเศรษฐกิจเหล่านั้นเกิดจากความเต็มใจของคนในสังคมไม่ใช่เกิดจากการถูกบีบบังคับด้วยกฎเกณฑ์ทางสังคมจึงเป็นกิจกรรมที่สำเร็จประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าสังคมมีการกำหนดให้พรหมวิหาร 4 เป็นหลักแม่บทในการพัฒนาเศรษฐกิจคนในสังคมก็ย่อมเต็มใจที่จะแบ่งปันซึ่งกันและกัน เพราะว่าองค์กรธรรมในพรหมวิหาร 4 จะทำให้คนในสังคมปรารถนาที่จะเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข (เมตตา) ทนไม่ได้ต้องให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นประสบความเดือดร้อน (กรุณา) อีกทั้ง ธรรมาภิบาล 6 ยังทำให้ผู้ประกอบการตระหนักถึงหลักความคุ้มค่าในการจัดการทรัพยากร ซึ่งวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตส่วนใหญ่มาจากชุมชนและมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าและการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งตระหนักถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบต่อชุมชน เช่น เข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมและชุมชน ค้ำจุนไปสู่ชุมชน เพื่อสร้างเศรษฐกิจภายในชุมชน

กระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมให้ชุมชนเติบโตไปกับธุรกิจ สามารถทำให้ธุรกิจมีความเข้มแข็งและยั่งยืน สอดคล้องกับ จุฑามาส ชมผา และ ไวกูณฐ์ ครองยุทธ (2566) การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน มีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์เศรษฐกิจของท้องถิ่น บนพื้นฐานวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ต่อเนื่อง อันเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาปากท้องของคนในชุมชน และสอดคล้องกับ สมยศ ปัญญามาก พิงพร ศรีแก้ว และจิราภรณ์ คล้อยปาน (2559) วิสาหกิจชุมชนมีฐานการเริ่มต้นและดำเนินงานอยู่ที่ชุมชน กิจกรรมที่ดำเนินการมักคิดค้นขึ้นมาในแต่ละชุมชนแล้วนำพัฒนาต่อยอด เพื่อยกระดับการพึ่งตนเองและเพิ่มรายได้แก่คนในชุมชน การผลิตเพื่อกิน เพื่อใช้ หรือเศรษฐกิจชุมชน จึงเป็นทางออกในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจอย่างหนึ่งในสังคมยุคปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า พรหมวิหาร 4 และธรรมาภิบาล 6 มีความสัมพันธ์และสามารถพยากรณ์ความเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งการเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคมจะทำให้สามารถสร้างเศรษฐกิจภายในชุมชน กระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมให้ชุมชนเติบโตไปกับธุรกิจ สามารถทำให้ธุรกิจมีความเข้มแข็งและยั่งยืน ดังนั้นกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ควรสอดแทรก อบรมหลักสูตร หรือวิธีนำไปประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 และหลักธรรมาภิบาล 6 ให้กับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ผู้ประกอบการมีหลักธรรมประจำใจ และมีหลักในการบริหารงานที่ดี พร้อมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมและหลักการบริหารที่ดี สามารถช่วยพัฒนาให้เป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคมได้ และสามารถสร้างเศรษฐกิจภายในชุมชน กระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมให้ชุมชนเติบโตไปกับธุรกิจ สามารถทำให้ธุรกิจมีความเข้มแข็งและยั่งยืน แต่การวิจัยในครั้งนี้ ได้นำหลักพุทธธรรมพรหมวิหาร 4 และหลักการบริหารที่ดีธรรมาภิบาล 6 มาศึกษาเท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรนำเอาหลักพุทธธรรมหรือหลักการบริหารอื่น มาวิเคราะห์และใช้ในการพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคมต่อไป

บรรณานุกรม

- กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2566). รายชื่อวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน. สืบค้นจาก <https://smce.doe.go.th/search>
- กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2565). ความเป็นมา/หน้าที่ความรับผิดชอบ. สืบค้นจาก <https://smce.doe.go.th/about-us/history>
- กัสม่า กาซอ. (2566). การวิจัยทางการบัญชี. เชียงราย: คณะบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
- จุฑามาส ชมผา และไวภูณัฐ ครอบงุม. (2566). วิสาหกิจชุมชนกับการแก้ไขปัญหาความยากจนใน จังหวัดอุบลราชธานีกรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวเม่าบ้านคำไหล อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3(6), 525-540
- ไทยรัฐออนไลน์. (2564). พรหมวิหาร 4 ธรรมะสำหรับผู้นำ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/2112730>
- นวรรตน์ ไชยมภู และรพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ. (2560). วิถีครองคน: พรหมวิหาร 4 สำหรับผู้บริหาร การศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, 4(1), 105-113.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระมหาสหัส ฐิตสาโร. (2561). หลักธรรมสำหรับนักบริหาร. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุชาติ วรปัญญา และคณะ. (2561). การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 เพื่อการพัฒนาสังคมบ้านหันเทา ตำบลปะโค อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี. วารสารธาตุพนมปริทรรศน์, 2(2), 1-10.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. (2565). หลักธรรมมาภิบาล. สืบค้นจาก https://race.nstru.ac.th/home_ex/blog/topic/show/7780
- มาลินี สวยคำขาว. (2565). หลักการบริหารองค์การโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา : ครองตน ครองคน ครองงาน. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- วรวิทย์ ตันติวงษ์, พันธุ์ศักดิ์ พลสารมัย และศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ. (2558). การนำเสนอแนวทาง ในการพัฒนาคุณลักษณะธรรมาภิบาลของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สำหรับนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วารสารครุศาสตร์, 43(4), 63-78.
- ศราวุฒิ ดาวกรงแก้ว และคณะ. (2564). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานสำนักงานเขต ประเวศ กรุงเทพมหานคร. วารสารรัชต์ภาคย์, 15(40), 147-159.
- สมยศ ปัญญา, พิงพร ศรีแก้ว และจิราภรณ์ คล้อยปาน. (2559). วิสาหกิจชุมชนกับแนวทางการ พัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 1(1), 73-88.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570)*. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี.

องค์การบริหารส่วนตำบลปงน้อย. (2566). *ข้อมูลทั่วไป/สภาพตำบล*. สืบค้นจาก <https://www.pongnoi.com/?page=main&id=1>

อานुरักษ์ สาแก้ว และ พระครูวรธรรมวิฑูรย์. (2564). โมเดลประสิทธิภาพเชิงพุทธวิธีในการพัฒนาองค์กรธุรกิจไทยอย่างยั่งยืน. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 10(3), 239-249.

Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harper & Row. 202-204.

ประวัติผู้วิจัย

1. หัวหน้าโครงการ

ชื่อ – สกุล (ภาษาไทย)	นายชาญชัย ฤทธิร่วม
ชื่อ – สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Mr. Chanchai Rithiruam
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำสาขาวิชาสหวิทยาการบริหารท้องถิ่น
หน่วยงานและสถานที่	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 80 หมู่ 9 ตำบล
อยู่ติดต่อดีสะดวก	บ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
	โทรศัพท์ 0-5370-2871 โทรสาร 0-5370-2870 ต่อ 105
	e-mail : wi_chan_cru@hotmail.co.th

ประวัติการศึกษา

ปริญญาเอก	Ph.D. (Pali) Sampuranand Sanskrit University
ปริญญาโท	M.A. (Pali Literature) Banaras Hindu University, Varanasi
ปริญญาตรี	พธ.บ. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลงานวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่

- ชาญชัย ฤทธิร่วมและโกมินทร์ วังอ่อน. (2565). ปู่จ่าน: บทบาทการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของชุมชน กรณีศึกษา ตำบลดงมะดะ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 22(2), 165 - 178.
- โกมินทร์ วังอ่อน และชาญชัย ฤทธิร่วม (2565) *พุทธวิถีการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย*.
- โกมินทร์ วังอ่อน และชาญชัย ฤทธิร่วม (2564) *การเสริมสร้างความสามัคคีสัมพันธ์ในพิธีสืบชะตาป่าชุมชนตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย*.
- ชาญชัย ฤทธิร่วม, โกมินทร์ วังอ่อน และวิกรม บุญนุ่น. (2565). สภาพปัญหาของการเรียนรู้ภาษาบาลีในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียน กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. *วารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม*, 9(2), 1-13.
- โกมินทร์ วังอ่อน และ ชาญชัย ฤทธิร่วม. (2565). รูปแบบพุทธวิถีส่งเสริมการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 20 และนานาชาติครั้งที่ 10*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประวัตินักวิจัย (ต่อ)

โกมินทร์ วังอ่อน และ ชาญชัย ฤทธิร่วม. (2565). การเสริมสร้างความสามัคคีสัมพันธ์ในพิธีสืบชะตาป่าชุมชน ตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย. *การประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติครั้งที่ 2 และระดับชาติครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*.

ชาญชัย ฤทธิร่วม. (2565). หลักธรรมอันเป็นจุดเปลี่ยนสู่ความสุขที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีของผู้สูงวัยในจังหวัดเชียงราย. *การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 1 และระดับนานาชาติครั้งที่ 12 วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

ชาญชัย ฤทธิร่วม. (2563). การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาใช้ในการจัดการเรียนการสอน. *การประชุมสังคมศาสตร์วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 16 ความมั่นคงทางอาหารสู่สังคมไทยที่ยั่งยืน. วันที่ 24 มกราคม 2563 สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. 255-263*.

ชาญชัย ฤทธิร่วม. (2562). วิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้านการศึกษาของพลเมืองชายขอบ. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2(4). 49-60*.

2. ทีมวิจัย

2.1 ชื่อ – สกุล (ภาษาไทย) นายโกมินทร์ วังอ่อน

ชื่อ – สกุล (ภาษาอังกฤษ) Mr. Gomin Wang-on

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชาสหวิทยาการการบริหารท้องถิ่น

หน่วยงานและ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 80 หมู่ 9 ตำบล

สถานที่อยู่ติดต่อกับ บ้านคู อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย

สะดวก โทรศัพท์ 0-5370-2871 โทรสาร 0-5370-2870 ต่อ 105

e-mail : gomin_p20@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

ปริญญาเอก ประ.ด. (นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (นานาชาติ) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ปริญญาโท ศศ.ม. (ยุทธศาสตร์การพัฒนา) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ปริญญาตรี พธ.บ. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์) มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัตินักวิจัย (ต่อ)

ผลงานวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่

- โกมินทร์ วังอ่อน, วชิรวิชญ์ วรชัชฌพงษ์, ปรัชญาณินทร์ วงศ์ทิตกุล, ชาญชัย ฤทธิ์ร่วม, ธัญญลักษณ์ แซ่เลี้ยว และปรีดา จันทรแจ่มศรี. (2564). แนวทางการเพิ่มคุณค่าและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกลุ่มผู้ผลิตลูกประคบสมุนไพรอย่างผู้ประกอบการ. *การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ครั้งที่ 1 The 1st CRRU National Conference on Local Development “วิถีชีวิตใหม่กับการพัฒนาท้องถิ่น” New Normal and Local Development Perspectives*, วันที่ 24-25 มิถุนายน 2564. หน้า 134-152.
- ปรีดา จันทรแจ่มศรี, โกมินทร์ วังอ่อน, และชาญชัย ฤทธิ์ร่วม. (2564). การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนด้วยฝายมีชีวิต: กรณีศึกษาตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย. *การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ครั้งที่ 1 The 1st CRRU National Conference on Local Development “วิถีชีวิตใหม่กับการพัฒนาท้องถิ่น” New Normal and Local Development Perspectives*, วันที่ 24-25 มิถุนายน 2564, 63-75.
- โกมินทร์ วังอ่อน, อติเทพ วงศ์ทอง, และปรีดา จันทรแจ่มศรี. (2563). วัดบ้านกล้วยเป็นศูนย์กลางความรู้ทางวัฒนธรรม : ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทลื้อบนพื้นฐานประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น. *การประชุมสังคมศาสตร์วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 16 (ความมั่นคงทางอาหารสู่สังคมไทยที่ยั่งยืน)*, วันที่ 24 มกราคม 2563 สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 69-83.
- วชิรวิชญ์ วรชัชฌพงษ์ และโกมินทร์ วังอ่อน. (2563). การศึกษาและส่งเสริมการจัดการขยะระดับครัวเรือนชุมชนบ้านนาเจริญใหม่ ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย. *การประชุมวิชาการระดับชาติสู่การพัฒนาชุมชนฉลาดในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ครั้งที่ 1, วิทยาลัยพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยีชุมชนแห่งเอเชียมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ศูนย์แม่ริม*, 384-393.

ประวัตินักวิจัย (ต่อ)

2.2 ชื่อ – สกุล (ภาษาไทย)	นายวิกรม บุญนุ่น
ชื่อ – สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Mr. Vikrom Boonnun
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
หน่วยงานและสถานที่อยู่	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 80 หมู่ 9
ติดต่อได้สะดวก	ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
	โทรศัพท์ 0-5370-2871 โทรสาร 0-5370-2870 ต่อ 105
	e-mail : krittamate2017@gmail.com

ประวัติการศึกษา

ปริญญาเอก	ปร.ด. (การบริหารนวัตกรรมการพัฒนา) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ปริญญาโท	ศศ.ม. (ยุทธศาสตร์การพัฒนา) มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ปริญญาตรี	วท.บ. (เทคโนโลยีอุตสาหกรรม (ก่อสร้าง) สถาบันราชภัฏภูเก็ต

ผลงานวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่

Krittaporn Saengae Saijun, Hem Thonchai, Nilrat Navakijpaitoon, Chiraporn nhoorit, Vikrom Boonnun. (2021). Community Way of Chinese People in Nabon: Learning, Conservation and Adaptation Talad Nabon Community, Nakhon Si Thammarat Province. *Review of International Geographical Education*, 11(8), 2928 - 2935.

สมถวิล เอี่ยมโก๋ และวิกรม บุญนุ่น. (2564). การตีตราและการกดทับ LGBTQ ในสังคมไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 12(1), 384 - 398.

ณรงค์ ใจเที่ยง และกฤตเมธ บุญนุ่น (วิกรม บุญนุ่น). (2564). การพัฒนายุทธศาสตร์ของบุคลากรสาธารณสุขในจังหวัดพะเยา. *วารสารกฎหมายและนโยบายสาธารณสุข*, 7(2), 347 - 358.

เพ็ญสดีใส นิสสัยสุข, นาวัน พรหมใจสา, กฤตเมธ บุญนุ่น (วิกรม บุญนุ่น) และจันจิรา วิชัย. (2563). ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พื้นที่เมืองโบราณเชียงแสน และพื้นที่เชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*, 15(2), 274 - 290.

ประวัตินักวิจัย (ต่อ)

- กฤตเมธ บุญนุ่น (วิกรม บุญนุ่น). (2562). แนวทางการใช้ Business Model Canvas ในการสร้างนวัตกรรมสังคม. *การประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) การประชุมวิชาการผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชครั้งที่ 49. นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. วันที่ 6 ธันวาคม 2562, 102-111.*
- กฤตเมธ บุญนุ่น (วิกรม บุญนุ่น). (2562). ประสิทธิภาพของระบบธนาคารน้ำใต้ดินในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพญาเม็งรายอำเภอแม่เปิน จังหวัดเชียงราย. *การประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) การประชุมวิชาการผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชครั้งที่ 49. นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. วันที่ 6 ธันวาคม 2562, 139-150.*
- กฤตเมธ บุญนุ่น (วิกรม บุญนุ่น) และปรีดา จันทร์แจ่มศรี. (2562). นวัตกรรมสังคม: การขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคมโดยผู้ประกอบการทางสังคม. *การประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 และนานาชาติครั้งที่ 1. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร : เพชรบุรี. วันที่ 28 มิถุนายน 2562, 1-15.*